

sosyal adalet

21 MAYIS 1963 SALI

HAFTALIK SIYASİ GAZETE

YIL: 1, SAYI: 10 FİYAT: 1 LIRA

Patronun işçiye cevabı : Lokavt

KAPATILAN KAPILAR ÖNÜNDE İŞÇİLER

SORUMLU HALK DEĞİL AYDINDIR

Toprak reformundan ne anlıyoruz?..

Benim ülkücü öğretmenlerim

Bazı gerçekleri anlatmak istiyorum. Öğretmen okullarını tanımaya yarayan olur. Köy Enstitülerine karşı olanlar birazda öğretmen okullarına karşı ciurlar belki (!)

Geçen yıl Hasanoğlu da Yürümlü'nün Öcü'nün oynanmasını sağladım. Sonra aramızda bir takım adamlar Kuşku kişi olduk çıktık İzle-tişim yayımlara dek kovuşturulmaya başladım. Bir gün tepeden inme «Seni Kayseriye sürüyoruz» dediler. Gidi mez mi? Feyzioğlu'nun memleketi bu!

Okula vardığım andan itibaren müdür çıktı karşıma. Kurtuldum derken, gördüm ki bu müdür daha allahlık. Gelen mektuplarımı, gazetelerimi vermez. Aramızda yine müdürün adamları.. Jurnalciler, çıkarıcılar. Ya taşım, valizim aranır oldu. Bir gün de, kendilerine mektup yazıverdiğim cendarmalara teslim etti beni. Durumu anlattım da zor kurtardım yakayı.

Bir gün odasına çağırdı ve uzun bir nutuk çekti bana. Şöyle diyordu Müdür Bey:

— Madem ki sen komünist değilsin, neden herkesten ayrısın? Neden senden başka Sosyal Adalet, Yön, Vatan okuyan yok? Neden yok Makal'ı Fakir'i senin gibi seven? Demek ki sen komünistsin. Sen buraya okumaya geldiğin halde, neden derslerini eberlemezsin de boktan şeylerle uğraşırsın. Haydi al bavulunu, süresiz tart...

Ve köyümdedim şimdi. İş—miş aradım olmadı. En iyisi köy. Kulakları çınlasın müdürün. Orada okutmadığı kitapları şimdi burada okuyorum. İlyas geliyor, Halit, Celâl, Naciye Fatma tüm toplanıyorlar başıma. Bizim Köy'ü okuyorum onlara. Öyle seviyorlar ki. Köyümüzün çocuklarının zevkleri bile yöneticilerden üstün.

Mektup alıyorum Pazarören'den. Kenuştüğüm arkadaşları kuvuşturuyormuş şimdi. Tüm ilerici öğrenciyi yok etmek istiyor besbelli.

Benim ilerici öğretmenlerim sizlere sesleniyorum. Geride kalan arkadaşlarınızı koruyan. Düşünen arkadaşları yitirmeyelim. Yazalım, çizelim, savşalım, kurtaralım Anadolu çocuğuru İsmail Gençtürk

DÜZENİN ADINA NE DEMELİ

Başkente yağmur sicim gibi yağıyor. Muayenehanenin aralığına sığındım. Giysilerinden yabancı yabancı bakışlarından köylü oldukları anlaşılınca erkek kadının yanına sokuldum. Yılın bereketliliğinden söz açtık. «Bu yıl bizim Anasya tarafında da bereket iyi» dedi. Niçin geldiğini sordum. Yonındaki kadını göstererek «Yüreğinden hasta» dedi. Durdurdu deyindim ki açıldı. Sözlerimin Anadoluca olduğunu görünce ısınverdi.

«Bey, bizim oralarda derdine çare bulamadım. Çok döküldüm. Sulumu (tarla) satın buraya geldim. Tıp okulunda bir hocayı söylediler. Taksiciye okulu buldurdum. Kapıcıya hocayı aradığımı söyledim. Kapıcı «Buraya getirmişsin ama iyi bakmazlar. Saat üçte hoca muayenehanesine varır. Önce git bir muayene ol. Sonra hastam diye okulda iyi bakar. Gel muayenehanesini göstereyim» «bindik geldik. Şimdi doktoru bekliyorum. Valla bey orta yer soygun üzerine. Muayenehanede para almadan okulda iyi bakmıyor anlaşılınca. Ne yapacaksın, can bu. Ne icabederse yapacağım. Umudum kalmamış.»

Yukarıdaki konuşma Taşova'nın Yolağan köyünden Ali eşnel'in sözleridir.

Devlette aylıklı çalışan bazı doktorlar, hocalar, resmî görevlerini yemlik olarak kullanıyor. Hastahaneye yatabilmek için önce muayenehaneye uğramalı. Hastayı muayenehaneye götürün kapıcı tenbihli mi? Ali Şenel'in dediği gibi, belki beş on lirada ona veriyordur. Ağalar, aracı dayılar, elçiler, ilim yuvası fakülte de varmış. Ali Şenel'in tarla parası muayenehane gümrüğün de bölündü.

Tarlasını satın derman arayan yoksul köylüler, dalaverayla, kitabına uydurularak niçin soyuluyor? Buna olanak veren düzenin adına ne demeli? Sömürücüler utanmıyor mu? Yoksulun parası midelerini delmiyor mu?

Devlet hastahaneleri, okul kilinikleri yemlik olmaktan kurtarılamaz mı? Yeteri değin para verildikten sonra, dışarıda muayenehane açmak yasaklanmalı.

Ali Şenel'e şifalar dileyip, dolmuşa bindim. Şoför polise kızmış «Bu memlekette dürüs insanlara ekmek yok» dedi. Doktor beyi haklı çıkarır gibi bir söz. Doğumevindeki oğlum Özgür'ün yarınını düşünme düşünme yürüdüm. Gökyüzü bunalttı. Düşüncelerime, sokaklara, insanlara bunaltmanın umutsuzluğu çöktü.

BİNLİKLER, METELİKLER

«Para ile imanın kimde olduğu belli olmaz» demişler. Doğru, çok doğru bir söz.

Abdi Ağanın kılığına, kıyafetine bakmayın. Marazlıdır o. Marazlı, Alanyanın bir köyüdür.

Oralarda tanımayan yoktur Abdi Ağayı. Yılda sekiz bin sandıktan tazlarmuz satar o. İstanbul da muz depoları vardır. Yalnız muzdan yarım milyon kaldırır yılda, Devlete verdiği vergiye bakılırsa öglenmek mi gerek, gülmek mi, kestirilemez.

Abdi Ağanın köyünde, üç-beş koyunun sütü ile geçinen, öküzün sarı rasını satan, elin toprağında çalışan aç, sefil, hastalıklı yoksullar, Abdi Ağaya on lira karşılığı bir gün boya çalışan emekçiler, iki dönüm tarlaya gömülü kalmış, çile dolduran köylüler var. Bunların verdikleri vergi Abdi Ağadan farklı değil. İkisnin adını da çiftçi koymuşlar çünkü. İki dönüm tarla bir çift öküz ile karanlık bir hayat yaşayan da çiftçi, yıllık kazancı binlerce liraya varan ağa da çiftçi. Hep aksilikler çiftçi olmaktan geliyor. Ya işçilere ne demeli? Devlet, vergi ni, patron canını alıyor onun.

Abdi Ağanın parası kadar zalimliği de var. İşçilerine karşı pek sert davranır o. Hiç sakası yoktur, kovar adamı. Ve buralar, Abdi Ağalar diyarıdır. Bir tarafta binlik, bin tarafta metelikler diyarı..

Bu ve buna benzer yurt gerçeklerinin çözüm yolu nedir. Hükümetimizin tutumu fazla bir şey vadetmiyor. Bu düzeni sürdürmekten başka bir şey düşünmeyen, denenmiş topluluklardan örnek hareketler beklemek boş tur. Anayasamızın gerekleri yerine getirilmeli, hiç olmazsa hükümet Anayasayı çiğnememelidir. Bu takdirde gerçek yolun halkımıza anlatılması mümkün olacaktır. Yurttaşlarımız demokrasinin ne demek olduğunu ancak bu şekilde öğrenebilirler. Halk seçeceği adamın niteliğini bilmelidir. Halk kendi emeğinin koruyucusu durumuna getirilmelidir. Halk kendi e-

meğinin koruyucusu durumuna getirilmelidir. Her halde böyle bir Jürümün politikacılarımız tarafından istenmemesinin sebebi açıktır.

İnsanların ekonomik ve malî bakışlar altında devamlı bir şekilde yaşayabileceğini sanmak büyük bir saflık olur. Aydınların her şeye rağmen gösterdikleri çabalar, halk eğitimi ve uyandırmasında önemli etkiler yaratmaktadır. Yurdumuzda sosyal gelişmenin varlığından şüphe edilemez. Olaylar halkımızın uyanmakta olduğunu açıkça göstermektedir. Yöneticiler, bu akışa set çekmek yerine, akışı hızlandırmak yolunu seçmelidir. Çünkü halkımı için uyanmış olması birçok güçlükleri çok kolay ortadan kaldırıcaktır. Sınıfsız, mutlu bir cemiyet olmanın tek yolu budur. Yurt gerçeklerinin bencil bir insan tipine tahammülü yoktur.

Hüseyin Dağlı

Dünden çok bugüne bakalım

Yurdumuz emek istismarının sebebolduğu binlerce acı olayla dolu. Kendi gazetemiz olan Sosyal Adalet'te bu olaylardan birinin özeti vermekle, haksızlıklara karşı dayanma gücünü irzün ölçüsüz bir şekilde çoğaltacağı kanısındayız.

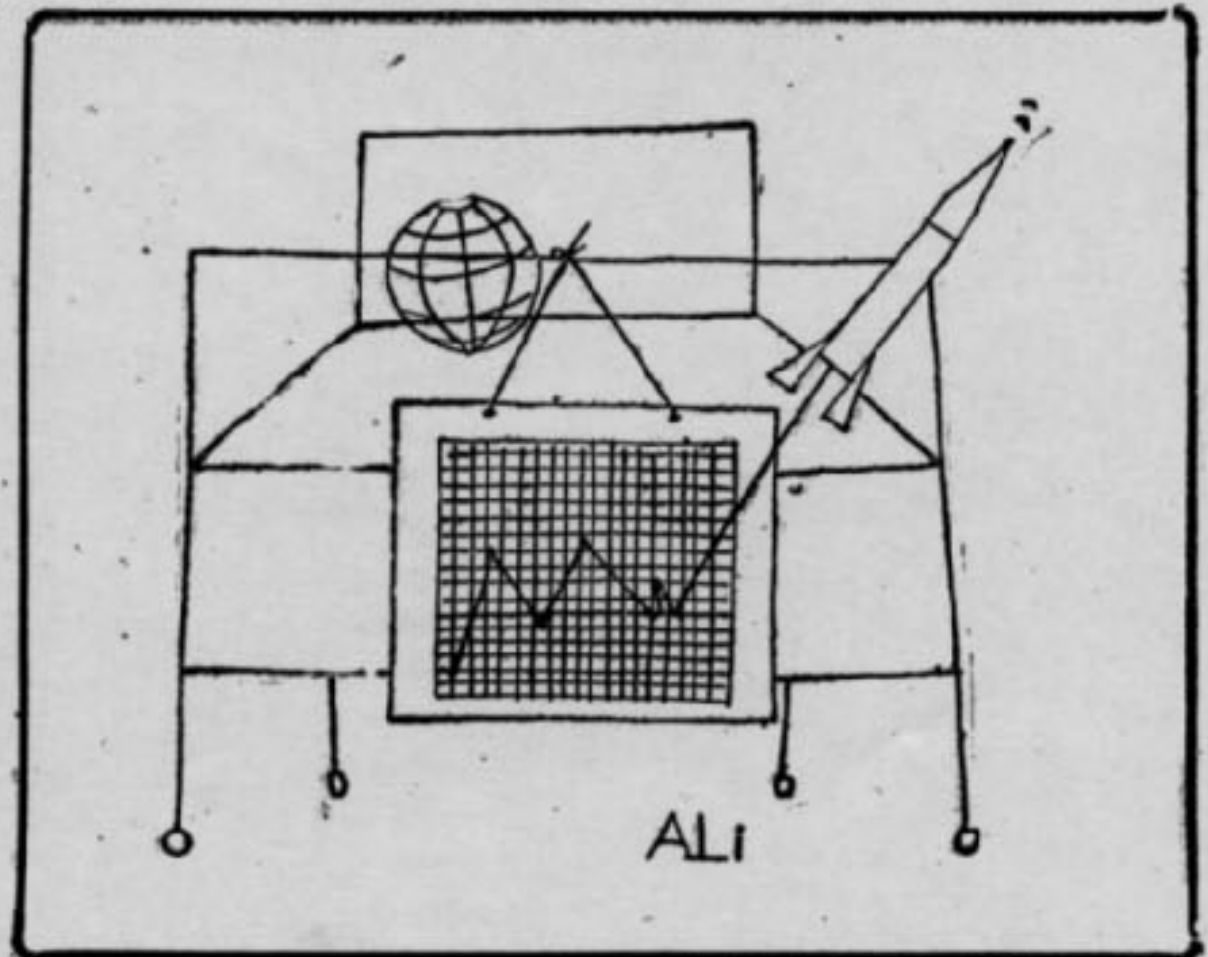
1959 yılında İbrahim Şenkaya şoför olarak Topkapı Salihane sokak, 5 numarada kurulu plâstik fabrikasında işe başlar. Görevi, işçi kardeşlerini sabah işe, akşamları ev semtlerine götürmektir. Bu iki süre arasında fabrikasının nakliye işlerini de görecektir. Bu işlerin dışında bir yemek paydosu haric, her gece saat 24 e kadar iş başındadır. Çünkü fabrikanın çalışması vardiyalıdır, vardiya ustalarını getirip götürmek zorundadır. İş Kanununa göre normal çalışma süresi sekiz saat olmakla beraber 15 saattan fazla çalışmaktadır. Günde 7 saat fazlalık bir ayda 210 saat eder. Böylesine bir emeğe karşılık şoför İbrahime 50 lira verilir. Yani günde 180 kuruş.. Dünyanın hiç bir yerinde bir saatlik emeğin 30 kuruşa satıldığı vaki değildir. Bu su götürmez adaletsizliği düzeltmek için üç arkadaş işverene başvurur. O an, antidemokratik kanun ve usullere dayanarak üç arkadaş işten atılır.

Konu çok değişik ve uydurma bir şekilde işveren tarafından İş Mahkemesine aksettirilmiştir. Fakat işveren duruşmalara gelmez. İş sürüncüde kalır. Ve böylece bu arkadaşlar süresiz olarak açığa mahkûm edilmiş olurlar.

Şimdi ilgililere soruyoruz: Bizim hür köleler olmadığımız ne zaman kabul edilecektir? Ne zaman insanca yaşama şartlarına kavuşacağız? Yurt gerçeklerine sırt çevirmenin özenilecek tarafı ne? Böylesine önemli sonuçların ihmâl edilmesi sizler için kötü olmaz mı?

Bütün varlığı kollarından başka bir şey olmayan işçi kitlelerini, bir kaç patronun keyfi davranışlarına terketmek, hangi ahlak kuralı ile izah edilebilir?

Bekir Yenigün Tornacı

sosyal adalet

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

21 MAYIS 1963 YIL: 1, SAYI: 10

mtiyaz Sahibi: Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü: Turhan TÜKEL

İDAREHANE. Cağaloğlu, Molla Fenari

Sokak. No. 30—32 (Vatan Matbaası) Tel:

22 93 15

FİYATI : 100 Kuruş.

ABONE : 3 Aylık 10 Lira,

6 Aylık 20 Lira,

1 Yıllık 40 Lira,

Yurt dışı abonelerde posta ücretli abone

bedeline eklenir.

İLÂN: Beher Sütunda Santimetresi 25

liradır. Renkli ilânlar özel tarifeyle tâ-

bidir.

DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Va-

tan Matbaası — İSTANBUL

HER MESELENİN ÖZÜNE İNİLMEDİKCE...

sosyal adalet

F emeldeki meselelerin büyük sarsıntıları içinde çaresiz yaşayan toplumumuz, geçen hafta bu büyük sarsıntının ancak bir serpintisini yaşadı. Bir gün öncesine kadar iyimserliğin zirvelerine yerleştirilmek istenen halkımız, bir gün sonra karamsarlık uçurumlarına yuvarlanmak denemesine tabi tutuluyordu. Düzenli bir toplumda; değil bir politikacının, bir partinin, çok güçlü birkaç kurumun elbirliği ile başarımayaacağı böyle denemelerin, derhal ciddiye alınması; her zaman herşeyin olacağına inanılan bir toplumda yaşadığımız gerçeğini bir defa daha ortaya koydu.

B üyük kütlelerin, bir türlü inarak geleceğe ümitle bakmadığı bir toplumda, iyimserlik havası yaratmağa çalışan Başbakanın da, Mecliste bir milletvekilinin dokunmazlığı kaldırılması ile ilgili bir oylamadan sonra; «vahim» kelimesini kullanması elbette dikkatleri çekecekti. Hele bu kelimenin, «kelimeleri seçerken dikkatli davrandığına» pek çok kimseyi inandırmış olan bir Başbakan tarafından sarfedilmesi sadece dikkatleri çekmekle kalmayıp telâşlanmağa da yol açmıştı. Koalisyonun iki kanadını teşkil eden ve Başbakan yardımcılığı sorumlunu paylaşan iki parti liderinin «vahim» kelimesinin hemen ardından soğukkanlı demeçleri, halkı yatıştırmağa yetmemiş ve İnönü'nün verdiği üç gün süre çonuna kadar beklenmiştir. Arada verilen ayaküstü tevîl demeçleri de kandırıcı olmaktan uzak kalmıştır. Endişelerin tamamen silinmesi ve «vahim» kelimesinin hiç de iyi seçilmemiş bir kelime olduğunun anlaşılması için İnönü'nün Meclis'te verdiği açıklamayı beklemek gerekmiştir.

İ nönü'nün Meclis konuşması hiç bir gerçeği açıklamamış, ve halkın içinde bulunduğu karamsarlık havasına hiç bir ışık tutmamış ve sadece bir kelimenin açıklamasından öteye geçememiştir. Oysa halk bütün bunların ne olduğunu sormakta ve daha önemlisi içinde bulunduğu meselelerin ne zaman nasıl çözüleceğini merak etmektedir. Her işte kendine ve «elbirliğine» inanan halkımız, buhranların çözümünde bir başlangıç noktası gösterecek görüşler beklemektedir.

G eçen hafta Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar Ankara'da yaptığı basın toplantısında Partisinin bu konudaki görüşünü açıklayan bir bildiri okumuştur. TİP, meselelerin çözüm noktasını bütün parti liderlerinin bir masada oturmasında görmektedir. Türkiye İşçi Partisinin yayınladığı bildiri aynen şudur:

4 8 saat içinde iyimserlik havasından en kötümser ihtimallere geçilip sonra tekrar «Telâş edilecek bir şey olmadığı» şeklindeki resmi beyanların ferahlatıcılığına kavuşuldu.

Bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması etrafında patlak veren bu buhran, Türkiye İşçi Partisi açısından asıl buhranlı temel serpintileri mahiyetinde görülmektedir.

İstirabın, buhranın kökü emekçi halk yığınlarının hoşnut olmamasında bulunuyor. Emegi ile yaşıyan yurddaşımız durumdan memnun değildir. Geçim darlığı içindedir. Bugünkü koalisyon hükümetinin kendisine hiçbir şey getirmedeğini, getirmeyeceğini görmekte, bilmektedir. Koalisyon dışında kalan M.P. ve AP.'den de birşey ummamaktadır. Buhranın asıl nedenini işte bu gerçekte aramalıdır.

H ükûmet bir koalisyonla kurulmuş olsa dahi görüş beraberliği içinde bulunmak, öylece çalışmak zorundadır. Bu, politik sorumluluğun, hükümetin ortak sorumluluğunun en tabii sonucudur. Oysa bugünkü manzara bambaşkadır. Başbakanın tehlike çanı Başbakan yardımcılarında bile, muvazi tepkiler yaratmadı. Yardımcılarından biri, gazetelerden öğrendiğimize göre, Başbakanın acele görüşme isteğini pek ağırdan alarak karşılamıştır. Öteki yardımcı dokunmazlık müessesesi üzerinde Başbakanla aynı görüşte olmadığını açıkça söylemiştir. Bir bakan da «her koyunun kendi bacağından asılacağını» ifade etmiştir. Ve bütün bu çelişen tutum ve demeçlerden sonra koalisyonun bozulmuyacağı ilân edilmektedir.

D uruma gerçekçi gözle bakmak gerektir. Halka gitmenin, halka dayanmanın, halkla beraber olmanın yolları aranmalıdır. Bunun ilk şartı halkın geçim yükünü gerçekten azaltacak tedbirler almaktır. Bu ortamın içinde halktan yana olan uyandırıcı çalışmalar meyva verecek ve aldatılmış olan bir kısım yurddaşlarımız Anayasa rejimine dört elle sarılacaklardır. Bugünkü buhranın başka çözüm yolu yoktur. Bunun için Türkiye İşçi Partisi geçen 28 Mart olayları sırasında ileri sürdüğü yuvarlak masa konferansı teklifini bir kerre daha ileri sürer.

T ürkiye İşçi Partisinin katılacağı ve liderler seviyesinde toplanacak olan bir yuvarlak masa konferansı bugünkü ortamda mevcut düğümü çözmek için yararlı bir adım olacaktır. Herhalde bugünkü ortamda yeniden seçimlere gitmek umulan sonucun tam tersini verebilir.

Her meselenin özüne kadar giden çözüm yollarını araştırıp, tartışılacağı partilerarası bir üst kademe konferansı bugünkü şartlar içinde, demokrasinin yerleşmesinde; Anayasa rejiminin korunmasında önemli hizmetlerde bulunabilir.

S ayın Başbakana Türkiye İşçi Partisinin katılacağı böyle bir yuvarlak masa toplantısını ivedilikle toplantıya çağırmasını teklif ediyoruz.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

Çıkardığı gürültüye kendide şaşı

İnönü bir kelime ile siyasî havayı birden elektriklendirdi. Fakat çıkardığı gürültüye kendi bile şaşı

Orduya, 27 Mayıs Devrimi ne, Devrimi yapanlara ve Cumhurbaşkanıya yaptığı konuşmalarda hakaret ettiği ortaya çıkan A.P. Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması - sı konusunu mecliste görüşü - lürken koalisyon ortakları - nın CHP. ile aynı davranma - yıp Özarda lehinde oy verme - lerini Başbakan İsmet İnönü - yü son derece sinirlendirdi. Birgün önce İstanbul seyahatinden dönen Başbakan Ankara garında radyoya yaptığı bir konuşmada gerçekleri ters gösteren politikacı itibardan düşü» dedikten sonra sözlerine şöyle devam ediyordu:

«Bütün ümitler artık Ankara'da hükümetin ve hususiyetle büyük meclisin verimli çalışmalarına bağlanmıştır. İhtilâl olmuyacağına, bu na kimsenin kudreti yetmiyeceğine, onun gözünü kapalı heveslilerde boyun eğmiş görüyorlar.»

Başbakan İnönü'nün bu konuşmasını yaptığı gün Millet Meclisinde de Özarda'nın dokunulmazlığı meselesi görüşülüyordu. Burada daha önceki gelişmelerde bir göz atmak gerekir. Dokunulmazlık meselesi Anayasa ve Adalet Karma Komisyonunda görüşülürken de birtakım olaylar olmuş ve komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasını 16 ya karşı bir oy farkla 17 oyla kabul etmişti. Nihayet, dokunulmazlık meselesi tatil sonunda 13 Mayıs günü Meclis gündemine alınmıştı. Ancak CHP. biran önce görüşmek istemiyormuş gibi davranıyordu. Meseleyi AP. Aydın milletvekili Şükrü Akkan huzura getirdi ve öncelikle görüşülmesini talep etti. C.H.P. nin harika çocuğu Coşkun Kırcaya mağlubiyet mi kaddedi o gün Bütün çabalarına rağmen bir dokunulmazlık kaldırılması talebinin öncelikle görüşülmesini tezdülden olmadığını söyledi. CHP. lilerin çoğu gelmemiştir. Dört saat kadar süren görüşmelerden sonra yapılan oylama sonunda Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması 162 oya karşılık 172 oyla reddediliyordu. Aslında oylama ancak 342 milletvekili katılmış bunlardan da 8 i çekimser kalmıştı. Görüşmeler sırasında dokunulmazlığın kaldırılmasını isteyenlere en büyük darbeyi İstanbul milletvekili Ahmet Oğuz vurdu. Tarih boyunca dokunulmazlık meselesinin siyasî emellere iletilmediğini söyledi ve örnekler verdi. Asıl mesele bundan sonra bağliyordu. Özarda bir lokantada dokunulmazlığının kaldırılmaması şerefini büyük bir ziyafet verirken özellikle Koalisyon ortaklarının da Özarda lehine oylar vermelerine sinirlenen Başbakan İnönü önce Cumhurbaşkanı Cernâl Gürsel sonra da Genel Kurmay Başkanı Or general Cevdet Sunay'la bir görüşme yapmıştır. İnönü bu görüşmelerden sonra CHP. Karma grubunda yaptığı konuşmada «Vaziyet çok vahimdir. Tekrar ediyorum çok vahim ve kritiktir. Herşey

olabilir dikkatli olunuz. Sükunetinizi muhafaza ediniz. Çok uğraşın ve çaba gösteriyorum. Şimdi size daha başka birşey söyleyecek değilim. Bu şartlar altında neler yapmak gerekirse yapılmasına çalışıyorum.» dedikten sonra gruptan üç günlük bir mehil istemiştir.

Başbakan'ın memleketin yüce menfaatlerini ilgilendirdiği için dışarı sızdırılmaması gerektiği defalarca belirtilen bu konuşması grup toplantısı dağılır dağılmaz hemen ortalığa yayılmış ve Ankara'da bir buhran havası esmeye başlamıştır. İsmet İnönü'nün birgün önce radyoda yaptığı konuşmayla tamamen tezat teşkil eden bu ikinci konuşma büyük tepkiyle karşılanmıştır. İlk tepki CKMP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer tarafından gelmiş ve Dinçer «Endişe verici bir durum olmadığını» söyleyerek İsmet Paşanın yerleş çıkış yaptığına imâ etmek istemiştir. Saat

Ekrem Alican İsmet İnönü Hasan Dinçer. —Koalisyonun ayrı ayrı ses çı karan üç kafası —

17.30 da yapılan olağanüstü Bakanlar Kurulu toplantısına Erzurumdan gelen Ekrem Alican katılmamış ve toplantıya giren bakanlardan bir kısmı istifanın ve seçime gitmenin çıkar yol olduğunu söylemişlerdir. Bu arada İnönü'nün konuşmasından sonra meclis koridorlarında özelliikle AP. ve YTP. ilfer bir ihtilâl olmasından korktuklarını belirtmiş ve birtakım hareketlerde bulunmuşlardır. Ancak bütün partiler genel seçime gitmenin kendile

ri için en tabii bir şey olduğunu belirtmişlerdir. Fakat İsmet İnönü'nün konuşmalarından hiçbir sonuç çıkmamış ve birgün sonra yine İnönü «Ne istifa ne seçim. Bazen öyle şeyler olabilir diyerek» kendi kendini üçüncü defa tezkir etmiştir.

İnönü'nün hiç yoktan yaratmak istediği bu buhran suni olduğu için bir anda patlak vermiş de partilerin seçime hazır olduklarını belirtmeleri üzerine kısa bir süre içerisinde atlatılmıştır. Fakat

bütün bunlar olurken CHP. li milletvekillerinde İsmet İnönü'ye olan güvenleri biraz daha sarsılmış ve böylesi şartlar altında da seçime gidilebileceği gerçeği ortaya çıkmıştır ki bu İsmet İnönü'nün biraz daha birşeyler kaybettığını göstermiştir.

İnönü'nün kullandığı «vahim» kelimesinin hâlâ bir deger taşıyabileceğine inanmayanlar ise Başbakanın cuma günü Meclis'te yaptığı konuşmayı beklemek sabrını göstermişlerdir. Fakat İnönü, kendisine en çok güvenen ve kendisi hakkında en sabırlı olanları bile hayal kırıklığına uğratan bir açıklama yapmıştır. İnönü, CHP. grubunda sarfettiği sözlerin yanlış anlaşıldığını ve basın tarafından mübalagalı bir şekilde ele alındığını söylemiştir. Kısaca herkesin sıcağını aldığı, habbeyi kubbe yaptığı zamanlar, büyük bir iyimserlikle ve soğukkanlı konuşan İnönü bu defa bizzat kendisi bir buhran yaratmıştır.

Koalisyon hükümetini bu ve buna benzer daha pek çok buhranın beklediği açıktır. Fakat, bu buhran bir gerçeğin ortaya çıkıp herkes tarafından da kabul edilmesini sağlamıştır. Bu gerçek büyük buhranların son çözümlü yolu bir seçimdir. Ama bunun sonucu başka bir buhrana yol açabilirmiş, şimdilik kimsenin aklına gelmiyor.

Basın rezaletinin en çirkin örneğine dair bir açıklama

Beyley:

Derginin 14 Mayıs 1963 tarihli 9. sayısında çıkan «Basın rezaletinin en çirkin örneği bu hafta içinde verildi» başlık. İ yazıyı özüntü ile okudum.

Kanaatimce, olayı okuyucularınıza nakledeceğim yersez bir doktrin gayretkeşliğine girişmeğe ve ilipik bir Basın Baronu'na olan Safa Kılıçoğlu ile aramda olup bitenleri, beşirli bir görüş açışının içine sığdıra, bilmek için, benimle ilgili gerçekleri tahrif etmeğe hiç lüzum yoktur.

Böylesine davranılmakta bir başka çirkin basın örneği vermiş olduğunuzu maalesef belirtmek zorundayım.

Yazınızda «Alleme doğru yolu göstermek için her Allahın günü her konuda yazı yazan bir yazar, günün birinde kendisi için böylesine çirkin sözler sarfedecek bir gazete sahibini tanınamazlıktan gelip gazetesinde nasıl çalışır?» diyor daha sonra da beni «mide» si için «kafa» sını feda etmiş bir kişi olarak gösteriyorsunuz.

Ben Safa Kılıçoğlu'nun gazetesi «Yeni Sabah» a müdemin gurultusunu diindirmek için ka faun satarak girmedim. Bana bana, burada söz konusu olan yazıyı yazan arkadaşınız da da hâl, yer yüzünde - yalancı olma nın küçüklüğünü peşinen kabul lenmiş olmayan - tek kul söyleyemez.

Sağ veya sol uçlardaki fikirlere sempatisi olmayan, memleket meselelerine herhangi bir izim'in sınırlı görüş açısından bakmak istemiyen bir yazar olarak sağ ve sol denen bir bazında çalışmamadım, «Orta» da görünen ve ancak ticari maksatlarla sütunlarında birer sol penceresi açan fakat gerektiğinden ticari endişelerle o pencereleri pancurlatan gazeteler için de aranan bir meta değildim.

Bu bakımdan Yeni Sabah «renk siz» bir gazete idi. Kişiliğine saygı gösterildiği, görüşlerinden taviz yapmam istenmediği müddetçe orada yazabilirdim. Safa Kılıçoğlu'nun geçimsiz kişiliği, terbiye yoksunluğu bence de malumdur. Fakat patron - fikir işçileri münasebetlerindeki tutumunda Babıâlide hiç de yaloz değildi. O'nun çok «daha efendi görünüşü bir çoklarının, hattâ sözüm ona sosyalist geçinenlerin patronluklarının ne türlü olduğunu hep bilirdiz. Binaenaleyh, Yeni Sabah'da çalışmayı kabul etmek suç değildi. Her halde hâlen orada ve benzeri gazetelerde çalışan sendikacı arkadaşlar da bu yüzden suçlandırılmazlar.

Elbette ki geçimsiz Kılıçoğlu'nun gazetesinde çalışmak bir riskti. Ancak Kılıçoğlu'nun bu yönü de bana vız gelirdi. Bir fikir işçisi - yazar statüsü bana gereken saygıyı gösterdiği müddetçe çalışır, göstermediğinde ise, ayrıldım. Yedi yıldanberi benim bu konuda Babıâlideki tutumum ortada. Şunun şurası Babıâlide bir avuç kişiyiz. Birbirimiz iyi biliriz. Bilmem, bunca yıldır benim «taviz vermemek» uğruna neleri teptiğimi, feda ettiğimi ve kimlerin nerelerde, hangi hesaplarla, nelere razı olduklarını dökmümü yapmam ister misiniz?

Hal böyle iken, «Emil Galip Sandalci üç ay önce bir sendikacı olarak emekçi arkadaşlarımızın gasbedilmiş haklarını almak için müzakereye gittiği Safa Kılıçoğlu'nun odasında Yeni Sabah'ın fıkra yazarı olarak çıkar» demeniz ve beni «gıyâ tek başına yaptığı görüşmede arkadaşlarını satmış gibi göstermeğe yeltenmeniz, en hafif biri ile, iyi niyet yoksunluğu değil midir? Ben, Kılıçoğlu'nun odasına, altısı benim gibi o za

manlık Sendika Yönetim Kurulu üyesi olan, bir Federasyonu temsil eden yedi arkadaşımınla birlikte gittim. O gün yapılan Sendika nümayişi üzerine Kılıçoğlu gazetesinde görüşme teklifinde bulunduğunda, onun sendikaya gelmesi te. İni savunmuş fakat oylamada ekal fiyette kaldığımdan, arkadaşlarıma katılmıştım. Görüşme, yazdığımız aksine «emekçi arkadaşlarımızın gasbedilmiş haklarını almak için» yapılmamıştı. Ortada bir gündem yoktu. Sadece bir davete icabet söz konusu idi. Kaldı ki, toplantı odasının Yeni Sabah'ın fıkra yazarı olarak çıkmadım. Üstelik, o gün Kılıçoğlu'nun «patron mantığı» na en çok hırpalayanlardan biri de bendim. Çalışma teklifi ertesi günü Kılıçoğlundan, Yazı İşleri Müdürü Vasıtasıyla, geldi. Teklifi Yönetim Kurulu arkadaşlarıma derhal bildirdim. Gazeteye gelişim, onun görüşmeleri takiben, takriben on gün sonra oldu.

Son olarak, bir noktayı daha belirtmek isterim: Sayın bir hürriyet savaşçısı olarak takdir ettiğiniz bu satırların yazarı, fikir işçilerinin hakları na aramada ve savunmada daima ve tereddütsüz ön safta bulunmuştur. Bu çorbadaki tu zum herhalde bu gibi durumlarda ortada görünmeyen. fakat adı emekçiden yanaya çıkan, pek çoklarından az değildir.

Yeni Sabah'da ihtilâl konusu olan ve çıkmayan üç yazımdan birincisinin «Fikrîlerini paylaşmadığımız fakat aynı fikir hürriyeti ortamından müş. tereken faydalandığımız kimselerin fikir hürriyetini kendiminki kadar savunmak zorunda bulunduğumuz» konusunda olduğunu da ayrıca bilginize sunarım.

Saygılarımla,
Emil Galip SANDALCI

S. K. D.

Atatürkçülük ve Türk sosyalizmi

Sosyalist Kültür Derneği İstanbul Şubesini bir açık oturumla açtı

Kuruluşundan hemen sonra İstanbul şubesinin de a çalışması beklenen Sosyalist Kültür Derneği, uzun süren bir hazırlıktan sonra Pazar fesi günü açıldı. Dernek açılış münasebetiyle bir de açık oturum tertiplemişti. Gazetemizin baskıya verildiği bir zamana rastlayan açık oturum Atatürkçülük ve Türk Sosyalizmi» üzerine de yapılacaktır. Oturma ka tılacak olanların isimleri meselenin etraflıca konuşulacağını gösteriyordu. Fakat böyle bir meselenin daha iyi açıklanıp ortaya konması için gerekli bazı kişilerin nıvırlanmış olduğu da gözden kaçmıyordu. Bu bakımdan oturumun daha sonra da tartışması yapılacağı, söylenenlerin eleştirileceği muhakkaktır.

Sorumlu halk değil aydındır

Aybar, bir Amerikalı profesöre Türkiye'nin toplumsal ve siyasal hayatı hakkındaki görüşlerini açıkladı.

1962 - 63 ders yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinde Fulbright programına uygun olarak Milletlerarası bir seminer veren Prof. Paul Castlebury T.I.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'la bu hafta içinde bir konuşma yaparak Türkiye'nin toplumsal ve siyasal hayatıyla T.I.P. hakkında bilgi almıştır. Prof. Castlebury Şikago Üniversitesinde siyasi ilimler doktorası yapmış olup hâlen Washington State Üniversitesi Profesörlerindedir. Amerikalı Profesör Türkiye şartlarında T.I.P.'in gelişebilmek için ne gibi zorluklarla karşılaşacağını sorması üzerine Aybar Profesörün derinlemesine parmak bastığını ve T.I.P. tutumunun ilk bakışta güç görüldüğünü ekleyerek şunları söylemiştir:

«Türk halkının büyük çoğunluğu henüz aydınlatılmamış olmakla beraber toplumsal çözümler T.I.P.'in tutumunun sağlayacağı kadar had safhaya varmamıştır. Toplumsal ve ekonomik temel, bütün görünümlere rağmen, T.I.P.'in gelişmesine uygundur. Türkiye için T.I.P.'in ibri sürdüğünden başka bir çözüm yolu yoktur. Anayasa'nın yürümesi de bununla kalmıştır. İşte T.I.P.'in şansı ve gücü buradadır. T.I.P.'in gelişmesini sağlayan siyasal ve toplumsal şartlar bazırır. Son defaki Güney - Doğu Anadolu gezisinde halkla temasımız da bunu teyit ediyor. Halkımıza büyük çoğunluğunu meydana getiren köylümüz siyasi partilerden bıktığını söyledi. Gaziantep'te Araplar köyünde «partilerden bıktık, bir de sizinkini deneyelim» dediler. Onların bıktıkları haktan yana olmayan tutucu partiler, T.I.P.'in Gaziantep İl Başkanının halkın kendi bağrından gelen Ahmet Top olduğunu söyleyerek «Siz hiç içimizden birini İl Başkanı gördünüz mü?» diye sorunca T.I.P. ile diğer siyasi partiler arasındaki farkı gördüler.»

Halkın değil, aydının

Prof. Castlebury T.I.P. ile Türk Köylüsünün hangi ortak amaçlarda birleştiklerini sorarak konuştuğu bir Türk iktisat uzmanının Türk halkının henüz uyandığını, kendi meseleleriyle henüz gerçekten ilgilenmediklerini ve bugünkü hayat şartlarından daha iyisini arzular duruma gelmediklerini söyledi. İktisatçı ve bu hükümün doğruluk çerçevesinde Aybar'ın fikrini almak istemiştir. Aybar bunun aslında Türk halkının değil Türk aydınının bir meselesi olduğunu ve yüzyıllardan beri halktan kopmuş olarak yaşayan aydının genellikle halkı tanımadığını ve halkın neler istediğini bilmediğine dikkatli çekerek:

«Mesele oy avcılığı değil. Halk bugün çoğullukla gerici ve tutucu partilerin arasında görünüyorsa bunun nedeni yakın zamanlara kadar hiç bir siyasi partinin gerçekten halkı temsil edememesidir. T.I.P. kuruluncaya kadar halka dayanan ve onun gerçek isteklerini temsil eden bir parti yoktur. T.I.P.'in tarihindeki büyük önemi budur. T.I.P. Türk tarihinde ilk defa olarak aşağıdan yukarıya doğru halka en yakın olan işçilerin kurduğu tek partidir. Türk işçisi kendi eliyle kurduğu bu parti yoluyla aydınlarla elele tutuşmak istemiştir.» demiştir.

İşte, kandırılmış tahrirkilerden zavallı bir grup..

Gaziantep'te T.I.P. Genel Yönetimi..

Aşağıdan yukarıya

Prof. Castlebury'nin aşağıdan yukarıya doğru kurulan bu parti'nin teşkilât metodu hakkında bilgi istemesi üzerine Aybar teşkilatlanmanın bir şekil, bir de ruh meselesi olduğunu söyleyerek kanunlar çerçevesi içinde çalışan T.I.P.'in ancak ilçe seviyesine kadar örgütlenileceğini ve ilçelerdeki partililerin parti temsilcileri olarak köyüne kadar inip onların davalarını benimseyip merkezle ilettilerini söylemiştir. Bundan başka her kademede partinin sorumlu mekâlerinde emekçi halkımızın yüzde 50 oranında temsil edildiğini de belirtmiştir.

Daha sonra Aybar, T.I.P.'in haklı davasının yayılmasına da işaret ederek şunları eklemiştir: «T.I.P.'in yayılma metodu şeklen örgütlenme yanında içten bağlanmaya da dayanır. Asıl önemli olan T.I.P.'in halkın içine girmesidir. Örneğin, son gezide Gaziantep'te, bir gös teriş için değil, halka dayanmayı temel savdığımız için, halkın içine girdik. Asıl öncümüz emekçi halkımızla beraber olmamızdır.» Aybar emekçiyi nasıl tanımadığını soran Amerikalı Profesöre «İnsan emeğinin ağır bastığı herkes emekçidir» diyerek köylü, işçi, işçi, esnaf ve memurun Türkiye'de emekçi olduğunu söylemiştir.

İşçi köylü işbirliği

T.I.P.'in Türk köylüsü ile elele tutuşma zorunluğunu kabul eden ve misafir Profesör bunun metodu hakkında etraflı bilgi isteyerek köylerde jandarına, hoca muhtar ve ağa baskısı olup olmadığını sormuştur. Aybar önce yürürlükteki kanunların partilerin köye kadar inmelerini engellemelerinin anti - demokratik oluşuna dikkatli çekmiş ve «Demokrasi dört yılda bir oy vermek değildir. Hele sosyal niteliği olan Anayasamıza göre, siyasi partilerin tabana, köye inebilmeleri gerekir. Bu engel partilerin büyük kitlelere ulaşmasını istenememek demektir.» demiştir. Köylümüzün mevcut imkânlarla ulaşılmağa çalışıldığı ve bu arada aslı köylü ve halka en yakın kitle olan işçiler yoluyla böyle bağlar kurulacağını söyleyerek T.I.P.'in asıl büyük merkezlerindeki endüstri işçisini karanaarak temele oturmakta olduğunu belirtmiştir.

Aybar T.I.P.'i destekleyen yayınlar olduğunu, hattı T.I.P.'e karşı yayımların bile T.I.P. faaliyetlerini yererek aktarıırken T.I.P.'in mesajını yaymağa yaradıklarını belirtmiş ve T.I.P.'e kanunen bütün partilere tanınan kampanya ve radyo gibi imkânlardan faydalanma hak-

kının, tabii, verildiğini söylemiştir. Misafir Profesörün örgütlenmenin bir mali imkân meselesi olduğunu belirtmesi üzerine Aybar T.I.P.'in bir fakir partisi olduğunu, diğer partiler gibi varlıkların büyük başlıklarına emmar olmadığını ve tek gelir kaynağının da üye aidatı olduğunu belirttiikten sonra şunları söylemiştir:

Halkı eğitmek

T.I.P.'in bir numaralı meselesi seçim değil, adataılmış halk yığınlarının eğitilmesidir. Seçim bu ana görevin bir parçasıdır. Halkın eğitilmesi zaman alabilir ama başka yol yoktur. Zaten halkın eğitilmesi de sandığı kadar uzun sürmeyecektir. Bazı gerçeklerin ortaya çıkmasıyla halk kendi yerini tayin edecektir. Öbür partilerin ve iktidarların hayatında değişiklik yapmayan yığınlar gerçek temsilci, demokrasi halkın kendinin iktidarda olduğu yoluyla iktidara gelecektir. Asıl derjimidir. Gerçeklerin ve fikirlerin hareket gücü şeklen örgütlenmeden daha önemlidir.»

T.I.P.'in yeri

Aybar, daha sonra, T.I.P.'in Türk toplum ve tarihindeki yeri hakkında şunları söylemiştir.

«T.I.P. kurtuluş savaşlarımızın devamıdır. Kurtuluş savaşlarımızın bir sosyal tarafları vardı. Zaferden sonra yalnız politik tarafı kaldı. Yunan askeri İsmail Çakınca mukavemet halktan geldi. Muntazam ordu yoktu. Kurtuluşun ideolojisi ve teşkilâtını kuran Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetlerini de halk kurmuştu. Bu cemiyetler yetkilerini Sivas kongresinden sonra B.M.M. ne terktiler. Muntazam ordunun da çekirdeği halk çeteleriydi. Ulusal kurtuluş savaşı bir halk hareketiydi. Türk halkı tarihinde ilk defa olarak, kendisi için döğüşüyordu. Bu savaş bazı bölgelerde, örneğin Gaziantep'te bütünüyle bir sosyal savaştı. Bu emeğiyle yaşayan halkın savunmasıydı. Ağalar düşmanla işbirliği bile ediyorlardı. Halk hem yabancıya, hem onlara karşı savaştı. Resmî belgeler de bunu teyit ediyor. T.B.M.M. nin 1920 dekretleri kararı açıktır. Amaç yalnız siyasi değil, aynı zamanda sosyaldir. Savaş hem sınırsız gecikliğe hem sermayeci çıkarılara karşıdır. Atatürk'ün sözleri de bunu teyit eder. Fakat zaferden sonra halkın köylere çekilmesiyle Atatürk'ün çevresindeki devrimci kadroyla halkın teması kesilmiştir. Savaş yıllarında hep halkın içinde, halkla beraber ve halktan yana olan Atatürk'ün karşısına Babıâlinin eski politikacıları çıkıp halkla halktan yana aydın arasına girmişler ve hükümet mekanizmasının önemli yerlerine oturarak devleti çıkarıcılar yararına işleyen bir örgüt durumuna düşürmüşlerdir. Bu bürokratik burjuvazinin tehlikesini sezen Atatürk CHP'yi halkla teması temin için kurmuştu. Aynı bürokratik burjuvazinin CHP de de önemli yerlere oturması üzerine hükümet haktan uzaklaştı. İşte T.I.P. bu bağış tekrar kurmak istiyor. Bu bakımdan T.I.P. kurtuluş savaşlarına hakim anlayışın tabii bir mirasıdır ve devamıdır.»

Prof. Castlebury Aybar'a başarılar dilemiş ve nerede bulunursa bulunsun T.I.P.'in gelişmesini ilgisizle izliyeceğini söylemiştir.

Mehmet Ali Aybar

T.I.P.

«Çözüm için yol Yuvarlak masadır»

T.I.P. Genel Başkanı liderlerin bir yuvarlak masa toplantısı yapması tek lifinde bulundu

İnönü'nün meşhur «vahim» kelimesi ortalağı karıştırdığı sırada, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Ankara'da bulunuyordu. Mehmet Ali Aybar, T.I.P.'in üç ayda bir muntazaman yaptığı mutad Genel Yönetim Kurulu toplantısından henüz dönmüştü. Bilindiği gibi Gaziantep'te yapılan toplantı sırasında ve daha önce Adana'da sözü edilmeyecek bazı tahrirler olmuş ve sömürücü basının bir-iki mensubu bunları istismar etmişlerdi.

Aybar, son durum hakkında partisinin görüşlerini açıklamak, kamu oyuna yanlış yansıtılmış olan tahrirlerin gerçek değerlerini belirtmek ve bu arada T.I.P. hakkında soruları cevaplandırmak için bir basın toplantısı tertipleledi.

Genel Başkan özellikle son durumu ele alarak Türkiye İşçi Partisinin çıkmazdan kurtulma çaresinin ne olduğu hakkındaki görüşünü açıkladı. Ve önceden hazırlanan bildiriye basın mensuplarına okudu. (T.I.P. bildirisinin tam metnini 3. sayfa da bulabilirsiniz.) Aybara göre siyasal hayatımızın istikrar ve güveni bütün partililerin bir araya gelmesiyle sağlanabilir. Bir yuvarlak masa konferansından geçiyordu. Bütün toplum meselelerimiz, her şeyin özüne gidilmesi şartı ile, böyle bir konferansta atılacak sağlam bir adımla çözüm yoluna girebilirdi. İşçi Partisi, kendisinin de katılacağı bu toplantının en kısa zamanda yapılmasını teklif ediyordu.

Aybar, Adana ve Gaziantep'te yapılan tertipli tahrirlerin ne kadar zavallıca hareketler olduğunu belirttikten sonra, sözlerini bu zavallılığa tesbit eden fotoğraflarla isbatladı. Başkan Aldatılmış bir avuç çocuğun bu teşebbüsünü makaslı olarak büyüten sömürücü basının yalanını kısaca ortaya koymuştur.

Türk - İş ithalat ihracat kuruluna temsilci soktu

Yerli Sanayinin kalkınmasında rolü olan bir teşekkülün tüccarların isteğine göre hareket eden bir kurula girmesi garip karşılandı

İthalat ve ihracat düzeninin çok kere açıktan zengin yapma mekanizması şeklinde geliştiği bu işe aklı erenlerin ittifakla söyledikleri bir gerçek. İthal mallarının halka ve emekçilere pahalıya satılması için fatura oyunları, el değiştirme ve yeni pahalılığa sebep olmak için besleme firmalar yaratma çareleri de in kâr edilemeyen gerçekler arasında. Bu pahalılık yaratıcı ve yerli endüstrinin gelişmesini köstekleyici nüfuz oyunlarına karşı gelmesi beklenen kurullar arasında İşçi Sendikalarının en üst organı Türk - İş de var elbet. Türk - İş'in, İthalat ve ihracat işlerinin sosyalleşmesi gibi gerçekten halkçı ve devletçi bir dayanışın cesur ve bilgili öncüsü olması beklenirken Türk - İş ne yapsa beğenirsiniz?

Hükûmete müracaat ederek İthalat programının hazırlanış ve tatbikinde işçilerin mutiak söz sahibi olmalarını istemiş. Bunu isterken gerekçesi şu:

İktisadi kalkınmamızda müstahsil ve müstehlik kütüphelerinin geçimi ve refahı bakımından İthalat ticaretinin mühim bir rolü var. Bu bakımdan İthalat ticaretinin memleket ihtiyaçlarına uygun bir hale getirilmesinde önemli. Bu bakımdan İthalat programlarını hazırlamakla görevli on Bakanlık temsilcilerinin de katıldığı Kurul'a Türk - İş'in bir temsilcisinin de katılması uygundur.

Hükûmet de «hay hay» demiş ve Türk - İş temsilcisi (kim idiye) 1963 yılı birinci altı aylık İthalat programı çalışmalarına katılmış ve bir şey öğrenmiş. Şimdi de ikinci altı aylık İthalat programı çalışmalarına katılacak. 20 Mayıs günü başlayacak çalışmalar da Kotaların birinci Beş Yıllık Kalkınma Planına uygun olarak İşçilerden başka kimlerin zenginliklerine yeni zenginlikler katması gerekeceğini tesbitte başlayacak, madde gruplarını ticaret erbabının kaymak ta bakasının ihtiyaçlarına göre düzenleyecek. İthalat yönetmeliğinin aksayan ve bir kısım İthalatçıların aşırı servet kapmalarına engel olan aksaklıkları giderecek, İthalatı güçleştirip, yerli endüstriyi çıkarma sokan formalitelere de «paydos» diyecek ve endüstri işçilerinin en üst organı olan Türk - İş, İfderasyon ve tahsili İthalat malları listelerinden çıkarılması veya İthalatı gereken hususları da bu işlerin teknelini ellerine geçirenlerin tenkidlerine ve isteklerine göre inceleyip karara bağlayacaktır. sonra bazı merciler, yerli endüstriyi ve lükse eğilen aşırı mutlu azınlıkların kolayca ve hiç bir sınıra bağlanmadan getirilmesini istedikleri maddeler de var ya.. Türk - İş bu konuda da fkr'nı söyleyecek ve kurulu teşkil eden çoğunlukla beraber belirli mercilerden emir ve müsa-

ade alınmadan getirilebilmesi isteğini, hikmeti vücudu icabı, destekleyecektir.

Kotaların tevzi numaraları ve ayyuka çıkan kota yolsuzlukları var ya.. Türk - İş bu alanda da şimdiye kadar süren gelen düzene yeni katılmış bir sorumlu makam olarak, farkında olmadan katılacak ve başkalarının bir telefon konuşması, bir işareti ile oluveren «zengin ol ya kulum!» işaretlerine katılacak.

Ne, var ki, Türk - İş bu sorumu sırtından atmak için daha önce de teşkilâtın görüşlerini istemiştir. Ticaret dalaverelelerinin ve İthalat işlerinde görülebilir halkı sıkıntıya düşürücü oyunların iç yüzüne inebilecek uzmanları kadrosuna alma gücünden yoksun teşkilât bu görüşleri herhalde isabetle tesbite muktedir olamayacaktır. O vakit iş Türk - İş'in insiyatifine kalmaktadır. Türk - İş genel sekreterliği de bu işlere çok vâkıf doğrusu...

Her ihtimale karşı, yarı çetle dedikoduları önlemek için bu Kurulda görev alan temsilci, ne kadar dürüst olduğunu isbat edebilmek için bari şimdiden servet beyanname verese...

İŞÇİ

İşçi Sigortaları G. Kurulu toplandı

İşçi Sigortaları Kurumu nun 18. Genel Kurul toplantısı bu Pazartesi toplandı. Çalışma Bakanı Ecevit'in konuşması ile işe başlayan Genel Kurulda 87 işçi, eşit sayıda işveren ve bir kısım bilim adamlarının katılımı gerekmektedir. Bütün Davetilerin bazıları Kurula katılmıştı. Kurulun çalışma raporu, yapılanları bir özet olarak sunmaktaydı. Fakat önemli olan denetçilerin raporları idi. DP. devrinde bunların yayınlanması önlenmişti. Bu hatalı gidişi, İşçi Sigortaları Kurumu yöneticileri de benimsemiş olacak ki bu nun aksini tercih etmediler. Kurum muamelelerinin çeşitli dolambaçlarında neler olduğu gün ışığına bu yüzden çıkmıyordu. Türk - İş, öteden beri İ.S.K. nun işçiyeye ve memleketeye yararlı hale gelmesinde aktif bir yol tutamadığı için işçi meskenleri dâvâsı çözüme ulaşmadı. İhtiyar işçilerin emeklilik ücreti işe yarar seviyeyi bulmadı. İşçilerin hastalıklarında geçen ilk üç günün ücreti sigortalılara ödenmedi. Sigortanın lüks inşaat ve gayri menkûl sahibi olup da bunları geçirden düşük fiatla kiraya vermesi politikası önlenemedi. «Nihayet işçilerin emekli yaşları düşürülemedi. Kurul, müzakere tutanaklarının yayınına bile yeniden başlatma kararına yıldırdı. varamadığı için konuşulanlar ve acı tenkitler teyplerde kalıyor.

Türk İş Başkanı Amerikaya gitti

Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Çarşamba günü Yeşilköyden Amerikaya uçmuştur. Amerikan Hükümetinin davetlisi olan Türk - İş Başkanı, Amerikada kendi tesbit ettiği programa göre iki ay kalacak dönüştü de İngiliz Büyükelçisinin teklifi üzerine İngilterede 10 gün incelemeler yapacaktır. Demirsoy'un Amerikan sendikacıları ile yapacağı

görüşmelerden sonra işçilerin politik bir kuvvet olarak Türk toplumuna hizmet etmesini önleyici çalışmalarına daha da hızlandıracağı anlaşılmaktadır.

Yapı-İş Federasyonunun İstanbul Birinci Bölge Sendikası Başkanı Hasan Türkay Türk - İş Başkanına kendi sendikalarının flâmasını armağan etmiş ve Amerikan yapı işçilerine vermesini rica etmiştir. Demirsoy ilk önce bu flâmayı almak istememişse de, Yapı - İş ile ihtilâflı olmadığını anlatmak için Flâmayı kabul etmiştir.

Bayındırlık işçileri alacaklı

Bayındırlık Müdürlüğünün okul inşaatında çalışan 150 işçi, son 6 aydanberi ücretlerini eksik almaya başlamışlardır. Müteahhit, işçi ücretlerinde kesinti yapa yapa işçilerin alacağı 165.000 liraya yükselmiştir. Bu durum karşısında çalışmamaya karar veren işçiler Bayındırlık Müdürlüğüne ve Vilâyete giderek isteklerini dile getirmişlerdir. Yapı - İş Sendikası Başkanı Hasan Türkay olayı Ankaraya bildirmiştir. Yapı - İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk de durumu Bayındırlık Başkanı İlyas Seçkin'e yansımıştır. Bakan, müteahhidin haczedilen 170.000 liradan hemen işçilere ödeme yapılmasını emretmiştir. Bunun üzerine işçiler alacaklarını tahsil etme imkânını bulmuşlardır. Böylece bir hafta içinde işçi ücretlerini ödemekten kaçınan, işçi çikarmaya yanaşan işverenlerin tutumu sosyal gidişimizin hastalığını göstermeye yetmiş, artmıştır bile.

Maden - İş G. idare Kurulu kararları

29 Nisanla 3 Mayıs arasında Ankarada toplantısını yapan Maden - İş Sendikası Genel İdare Kurulu gece yarısına kadar süren toplantısında Sendikadan geçen 6 aylık çalışmalarının sonuçlarını özel raporlarda görmüş ve bunları onaylamıştır. Gelecek 6 aylık çalışmalar için de önemli kararlara varmış ve bunların Bayram ertesi Genel İcra Kurulunca gerçekleştirilmeye başlanmasına karar vermiştir. Bunların başında Teskilâtlanma Dairesinin geniş bir çalışma ile İskolundaki sendikasız işçileri üye yazması çalışmaları gelmektedir.

Teşkilâtlandırma Dairesi Başkanı, Sendika Başkanvekili Kâzım Narmanlı her gün şehri iş alanlarına göre tarımakta ve sendikasız işçilere sendikanın görev ve yararlarını anlatmakta, yeni üye olan sendikacıları hafta sonunda lokallerde toplayarak birbirleriyle tanıştırmakta, onlara usta sendikacıların konuşmalarını dinletmektedir. Bu arada İstanbula gelen, Birleşik Amerika oto, uçak, traktör işçileri Sendikası Başkan Yardımcısı Lewis Carliner'i de yeni üyeler toplantısına davet eden Narmanlı, Amerika'da 1 milyon 200 bin işçinin meydana getirdiği ve Dünyanın en ünlü sendikacılarından Walter Reuter'ın başkanı olduğu sendikanın bu uyanık Başkanvekilinin genç işçilere hitap etmesini de sağlamıştır. Carliner «Sendikasız işçi balıkçının ol-

tasına takılan en acemi balıktan farkıdır» demiş ve işçilerin sendikalı olmakla vatandaşlık haklarını kullanma yeteneğine geldiğini isbat edeceklerini belirtmiştir. Zencir sanayiinde çalışan ve Maden - İş'e yeni üye olan 60 işçi üye olmada geçikmeleri nin nedenlerini anlatmış ve «Üyelik bizi hayata bağladı» demişlerdir.

Zergen fabrikası ihtilafı çözüldü

Zergen Lâstik fabrikası İşvereni Sâki Zorlu'nun kanunlara aykırı olduğu Lâstik - İş sendikasıca tesbit edilen muameleleri ve tutumu İşveren Konfederasyonunca da dikkafti çekmiş ve işçi - işveren sendikaları arasında kurulması istenen anlaşma havası açısından hareket edilmesi gerekmiştir. Bunun üzerine Türk - İş ve Lâstik - İş yetkilileri ile Türk - İşveren ve Zergen yetkilileri ortak toplantı düzenlemişlerdir. Bunun sonunda Zergen işvereni ile anlaşmaya varılmıştır. Buna göre kanunî mücbir sebepler hariç işyeri çalışmadığı günlerde işçi gündelikleri tam olarak ödenecektir. Çalışma süreleri 48 saatin altına düşse bile ücretler 48 saatlik ücrette göre hesaplanacaktır. Genel tatil günlerinde işyeri çalıştığı takdirde işveren kanun hükümlerinden kaçmaya caktır. Asgari ücret derhal uygulanacak 16 yaşından küçüklere günde 8 lira, büyüklere 10 lira brüt ödeme yapılacaktır. Sendika temsilcileri işten çıkarılmayacak, kanunî bir zorunluk olduğu takdirde Lâstik - İş'in görüşü alınacaktır. Sendika temsilcileri iş saatleri dışında işyerinde sendikacılık çalışmalarına devam edeceklerdir. Üyelerin sendika aidatı, işyeri muhasebesince kesilecektir. Geçmiş olaylar için taraflar birbirinden şikâyetçi olmamayı da kabul etmişlerdir.

Günde 11 saat çalıştırılanlar

Topkapıda kurulu Marsal Lâstik fabrikası işvereni, işçileri usulsüz olarak günde 11 saat çalıştırmakta idi. Lâstik - İş Sendikası bunu öğrenince işe el koymuş ve işçilerin 8 saat çalıştırılmasını sağlamış, işçilerin Sigortalı olmaları da temin edilmiştir. İşveren sendika temsilcisinin işten çıkarılmasına karar vererek sendikadan oç almak istemişse de Lâstik - İş bu nu da önlemeye muvaffak olmuştur.

Sendikacı uzman işçi evlerini gezdi

Uluslararası Maden İşçileri Federasyonu yöneticilerinden Amerikalı sendikacı Lewis Carliner, Federasyonun verdiği görev üzerine İstanbula gelmiş ve Maden - İş'i ziyaret etmiştir. Bay Carliner, son zamanlarda uluslararası sendikalar arasında yer alan Maden - İş'in eğitim ve teşkilâtlanma plânları üzerinde inceleme yapmıştır. Bu arada Maden - İş'in hazırladığı yazı yolu ile eğitim, yayım yolu ile eğitim, gece kursları ve hafta sonu seminerleri projelerini çok olumlu bulmuş, ancak bu geniş eğitim plânının gerçekleşmesinde Uluslararası

sı Maden İşçileri Federasyonunu İMF nin gerekli teknik ve malzeme yardımını zorunlu bulmuştur. Tuzla Jeep Fabrikasındaki işçi çalışmalarını da yerinde inceleyen misafir sendikacı, Türk işçilerinin mesken durumları hakkında bir fikir edinmek için işçi evlerini ziyaret etmiş ve aile hayatlarındaki tutumlarını izlemiştir. Sendikacıların çok mütavazi bir hayat sürmelerini sevinçle karşılayan Mister Carliner, Türk - İş Bölge merkezinde düzenlenen Türk - İş seminerinde maden işçilerine toplu pazarlık hakkını da ders vermiş, teşkilâtlanma ve eğitim çalışmaları için Maden - İş'ten bilgi alabileceklarini belirtmiştir.

Çimento işçileri zam sağladılar

Zeytinburnu Çimento Fabrikasında çalışan işçilerin ücretlerine yüzde 15 zam yapılabilmesi için Yapı - İş İstanbul Sendikası giriştiği teşebbüsleri bir anlaşma ile sonuçlandırmıştır. Uzun süreden beri zam bekleyen işçiler, Yapı - İş'in İstanbul Bölge Sendikasının başarısını iyi karşılamışlardır. Anlaşma Cuma günü imzalanmıştır.

Gislavet işçileri zam temin ettiler

Gislavet lâstik fabrikasında çalışan işçilerin ücretlerine zam yapılması için girişilen teşebbüs uzun bir beklemenin sonuna ulaşmıştır. Yüksek Hakem Kurulu, Lâstik - İş Sendikasının çıkardığı toplulukla iş uyuşmazlığını karara bağlamıştır. Buna göre 10 lira gündelik alanlara yüzde 10, daha yüksek ücret alanlara yüzde 5, yüzde 5, zam alanları nücretlerinin günde 11 liradan aşağıya düşürülmemesi kararlaştırılmıştır. Zamlar 1 Mayısta yürürlüğe girmiş sayılacaktır. Lâstik - İş sendikası bir bildiri yayınlarak bu zamlarla Yüksek Hakem Kurulunun işçiler yararına çalışmayan bir kurul olduğunu bir kerre daha isbat ettiğini belirtmiştir.

Denizcilik Bankası protesto edildi

Memleketimizde büyük bir hızla gelişen işçi şuuru, idisimar düzenine karşı daha sık, daha şiddetli tepkiler göstermeye başladı.

14 Mayıs 1963 te noterlik kanalıyla, Dok, Gemi-İş Sendikası tarafından Denizcilik Bankası na çekilen protesto, Banka yöneticilerini bir hayli telaşlandırdı.

Sendika Başkanı Mahmut Yüksel ve Genel Sekreter Mehmet Ali Sarı'nın imzasını taşıyan protestoda, işçilerin hakları bir ay içinde verilmediği takdirde, Anayasa'nın tanıdığı dinlenme haklarını kullanmakta serbest olacakları ve Senoikânın bu hareketi tam manâsıyla destekleyeceği bildiriliyor.

Çekilen Protestoda, 11 Mayıs 1962 tarihinde Ankarada Ulaştırma, Çalışma Bakanlığı yetkilileriyle Denizcilik Bankası ve Dok, Gemi-İş Sendikası Mümesilleri arasında yapılan toplantıda varılan anlaşmalara, Bankanın riayet etmediği belirtilmektedir.

36 gün Kavel'in önünde duran çadır, Adalet fabrikası önüne taşınmış hasta işçiler için muayenehane olarak kullanılmıştı.

Kapıları kapalı fabrika önünde

“Artık haksızlıklara paydos zamanı gelmiştir. Bu hareketi yürüteceğiz.”

Repörtaj: Erdoğan ÖZER

Adalet Mensucat Fabrikası işçileri, işveren uzun bir süreden beri devam eden kanunsuz zorlamaları ve nihayet lo-kavta tevessül etmesi ile direnme haklarını kullanmaya başladılar.

Fabrikanın önünde büyük bir işçi kütlesi örnek bir dayanışma içinde.. İhtiyarlar, gençler, kadınlar, kızlar, ortak amaçları etrafında birleşmiş durumdadır. Bir ağacın dibine yeşil bir çadır kurulmuş. Kavelcilerin kullandıkları çadır bu. Tıp fakültesinden gelen gönüllü doktorlar, çadırın içinde hasta işçileri muayene ediyorlar. Doktorların bu hareketi, işçilerin direnmeleri kadar önemli bir olay.. Zamanlarından fedakârlık ederek, işçilerin haklı mücadelelerine katılan ve onlara karşılıksız yardımı koştan bu doktorlara duyulan sevgi ölçsüz.. Aydınlarla işçilerin dayanışmasına yeni bir örnek bu..

Topluluğun, insan üzerinde garip bir etkisi var. Anlatılması hem güç, hem kolay bir etki bu. İnsan diyeceğini diyemiyor.

İki taksî

Bir işçiye yaklaşıyorum. Altına bir gazete koymuş, bel duvarda sigarasını tütürüyor. 1934 yılında girmiş Adalet Fabrikasına. Kırkseki yaşına merdiven dayamış.

— Otuz yıldır çalışıyorum. Bu zaman içinde bir ev bir taksî sahibi olmuşumdur herhalde?

— İşte taksî. Bir değil iki tane..

Ayaklarını göstermişti benden bir. Parça parça olmuş bir çift kundurayı hiç bir zaman unutmam. Bendeki taksî anlamı değişti artık.

— Sana teker, teker soru sormak istemiyorum. Anlatacağın birşeyler vardır elbet.

— Üç senedir sabrediyorum. Bu çileye Eyüp Peygamber bile dayanamaz. Bize karşı ya pılan haksızlıkları, önceleri, işverenin mali durumuna bağlanıştık. Bazı iktisadi şartların tesiriyle olabileceğini sandığımız bu davranışların geçici olacağına inanıyorduk. Haklarımızdan azami fedakârlık etmek sureti ile tehammül ettik. Fakat, durum b a ş k a idi. İmalât tamamen satılıyordu. Aşında bir buhran yoktu. Müktesep haklarımızın kasti mahsusla çiğnendiğini, işverenin tamamen istisamar niyetinde olduğunu bütün işçi kardeşlerimiz te

reddütsüz anlamış durumdadılar. Zaten az olan ücretlerin tehrih ve parça parça verilmesi, yaşama şartlarımızı çok kötü duruma soktu. İş Kanununun tatbikçisi olan bütün mercilere halimizi arzettik. Gerek Sendika yoluyla, gerek mümessillik kanalı ile, Çalışma Bakanı Ecevit'e işveren Atif İlimen'in serelerden beri devam eden haksız ve ölçsüz hareketlerini dosya halinde sunduk. Bu hakkı dâvamızda bize karşı en ufak bir bilgi gösterilmedi. Bu durumda çıkar yolun ne olduğunu böylece göstermiş oluyoruz.

İşçiler arasında tam bir birlik ve dayanışma var. Haksızlığı dize getireceğimizden şüpheleniz olmasın. Bizim muvaffakiyetimiz, Türk işçisinin de muvaffakiyeti olacaktır.

Haksızlığa paydos

Bir sendika yöneticisinin omuzundaki seyyar bir hoparlör Adalet işçilerine, misafirlerin gelmekte olduğunu, fabrika önünde yan yana durmalarını, işçi olmayanların topluluktan ayrılmasını bildirdi. Gerçekten elli metre kadar ötede kalabalık bir kütleye, kol kola bize doğru geliyordu. Adalet işçileri büyük bir tezahüratla karşıladılar gelenleri. İşçi olmayanlar da, bu karşılamaya katıldılar. Bazı kadınlar, bazı yaşlı işçiler kendilerini tutamayıp ağladılar. Adalet işçilerinin direnmeleri civar fabrikaların işçileri tarafından da destekleniyordu. Gelenler Altın Yıldız tabrikasının işçileri idi. Adalet önüne geldikleri zaman iki topluluk birbirine kaynaştı. Öpüşmeler sarılanlar sayısızdı. Bütün işçiler adına, kendilerine teşekkür edildi.

Altın Yıldız Mensucat Fabrikası Baş işçi Mümessili Ahmet Handal, topluluğun alkışlarıyla kestiği şu konuşmayı yaptı:

— Artık haksızlıklara paydos demenin zamanı gelmiştir. Giriştiğiniz bu kutsal hareketi, maddî ve manevî bütün varlığımızla destekleyeceğiz. Neticenin lehinize olacağına eminiz. Bu dayanışma karşısında birlik karşısında, bu haklılık karşısında bütün güçlükler yenilecektir. Bu gün fabrikada tediyeye geçmiştik. Fakat işçilerimiz, siz kardeşlerimizle ufak bir yardım göndermekten geri kalmadılar. Altın Yıldız işçileri adına 255 lira getirdik. Bu bizim desteğimizin başlangıcıdır. Her an yanınızdayız bundan şüpheleniz olmasın Sizin dâvamız, bizim de dâvamızdır. Birden davul ve klarnet sesleri meydana doldurdu. Topluluk baştan sona kaynadı ve ortada küçük bir boşluk meydana geldi. Gençler, kol kola horra tepmeye, oynamaya başladılar. İşçilerin sevincine diyecek yoktu. Oyunculara alkışla tempo tutuyorlardı. Sendika yöneticileri ile işçiler arasında tam bir tesanüt vardı. Sendikacılar gerektiği zaman işçilere hitap ediyor, onlara yerine getirilmesi gereken öğütlerde bulunuyorlardı.

Ekmekler gelliyor
Az sonra kalabalığın arasına, yavaş yavaş mavi bir taksî sokuldu. İşçiler hemen etrafında halka oldular. Gelen, Çıkmış Kumaş Fabrikasından bir işçi idi. Terlemişti, çok heyecanlı

Grevcilere, soğan ayı kıyan kadın işçiler — Dayanışma işbirliği ile mümkün —

idi. Gücü yettiğince bağırdı:

— Adalet Fabrikası ha!.. Koydukları isimden utanınlar, Adalet fabrikasında, adaletsizlik imâl edilmez. Yezik lar olsun.

Evi, Adalet fabrikasının karşısında idi. Bütün olaylara tanık olmuştu. Kendi çalıştığı fabrika olmasa bile işçi arkadaşlarına destek olmak bir insanlık görevi idi. Bugün bu işçilerin başına gelen, yarın kendilerine gelebilirdi. Kazancı evine yetmiyordu ama, arkadaşlarının haklı mücadeleleri bahis konusu olunca, fedakârlık etmek gerekirdi. Kollarından başka hiç bir serveti olmayan işçiler, zorlu bir mahrumiyet içinde savaşıırken, evinde yediği iki lokma ekmeğe boğazından geçemiyordu. Bir araba tutmuş Adalet işçilerine yüz ekmeğe getirmişti. Küçük David çok alkışlandı. Bütün işçiler adına, kendisine teşekkür edilirken göz yaşlarını tutamadı.

Bir taraftan, çadır içinde hasta işçilerin muayenelerine devam ediliyordu. Kadınların

bakımı bitmişti ama, sıra bekleyen erkek işçiler az değildi. İşte, 1327 doğumlu bir işçi.. Yirmi yılını bu fabrikada vitifmişti. Haksızlıklara kurban edilmemiş yirmi yıl insan bayağında az değildir. Oysa bu yaşlı işçinin hasta vücudundan başka bir şeyi yoktu. Daha ne kadar çalışabilir sanıyorsunuz? Emeginin karşılığına bir an kavuşabilse, ben onu mutlu sayarım.

Belinde bıçak gibi bir ağrı varmış. Bulamamış bir çaresini.

— Bel ağrısı da nedir ki? Elbet var bir çaresi. Var ama biz bulamayız. Onu ararken başka şeylerden olmak var.

Elindeki bir avuç ilaç. «Ağrıyı dindirmiş ama devamlı ol mazzmış».

Çürük battaniye

İşte bıyıkları yeni terlemiş bir işçi daha.

— Ağabey, ikramiye günü gel dimi, satılmamış, çürük, güve yemiş battaniyeler çıkar ortaya. Bunların yenisi mağazada 60 lira. Patron bize 90 lira üzerinden iki tane battaniye sokuş turuyor. İşte ikramiyemiz bu. 180 lira olması gereken ikramiye böylece 120 lira ile atlatılıyor. Yakışır mı bu iş..

— Patron milletine buna benzer neler yakışıyor bir bilene!

Adalet Fabrikasının önünde büyük bir işçi kütlesi.. İhtiyarlar, gençler, kadınlar, kızlar.. Kavel grevinden kalma bir çadır içinde gönüllü doktorlar, hastaları muayene ediyorlar.. Az ötede bir topluluk var, davul, klarnet çalıyor, ortada gençler hora tepiyorlar. Bir yöneticinin omzunda küçük bir hoparlör, geziniyor, gerekli zaman konuşuyor.

Adalet'in işçileri duvar diplerinde kapıların açılmasını bekliyor — Sadece çalışmayı bilirdiler şimdi hak aramasını da biliyorlar —

Patronun işçilere cevabı:

İşçilerin, mevcut haklarının ihlali karşısında gösterdikleri en masum direnmelerini bile kabul etmeyen patronun, mevcut olmayan lokavt hakkını kullanarak fabrika kapılarını kapıyor ve işçileri açlık ve sefalete atmağa bu hareketleri lokavtın bir hak olduğunu savunan bazı gafil sendikacılara ders olsa gerekir.

Adalet Mensucat Fabrikasında 536 işçinin Pazartesi sabahı işi bir anda bırakması en az bir ay önce Çalışma Bakanlığınca, İstanbul Emniyet Müdürlüğüne bilinmekte idi. 1932 de kurulan Adalet Mensucat Fabrikasında eskiden beri iş anlaşmazlıkları, iş fazaları ve çeşitli haksızlıklar olmak ta idi. Hatta ünlü bir romancının ilk eserinde dile getirdiği sefalet levhalarının başlangıcı da Adalet Mensucat Fabrikasında geçmişti. Bugün de İmen ailesinin bir «aile şirketine» ald olan fabrikada işçi hakları çiğnenip gitmekte idi:

Bir kusurlu işveren

İşçilere her ayın 10 nunda ve 2. İnde verilmesi gereken ücretler, vaktinde ödenmiyor. İşyönetmelik hükmü yerine getirilmiyordu. Her ayın 18 İnde işçilere çocuk zamları veriliirdi. Bu zamlar da gününde verilmiyordu. İşçi ücretleri düşüktü. Yüksek Hakem Kurulu ücretlere yüzde 10 zamma karar vermişti. Bu zamın 1 Marttan başlayarak ödenmek ge-ekir di. Atif İmen bunu da ödemeye ya naşmıyordu. Yılda iki defa Ocak ve Temmuz aylarında işçilere para öla rak ikramiye verilmesi lâzımdı İşveren kendi mamullerini vererek ikramiye hakkını geçiştirmek niyetinde idi. İşçilere günde iki kab yemek dağıtılmı idi. Bu bir kaba indiril mişti. İş elbiseleri yılda iki panta lon ve bir ceket şeklinde dağıtılma lıydı. İşveren adalet adına yakıma yan bir pervasızlıkta buna da yanaş mıyordu. Yüksek hakem kurulunun yüzde 10 zammına müstahak işçileri bu haktan yoksun bırakmak için hile li yollara sapılmış, mevcut işçiler işten çıkarılmış gösterilmiş, sonra dan da alınmış gibi muamele yapıla rak kıdem hakkı yok edilmişti Ta sarruf Bonoları için işçilerden para kesiliyor, fakat Malyeye yatırılarak yerine Bono alınmıyordu. Dahası var:

İşverenle İstanbul Tekstil ve ör me sanayii işçileri sendikasının anlaş ması gereğince işçiler kendi rızaları ile sendika aidatının işyeri muhasebesin ce kesilmesine razı olacak ve toplu aidatı işveren sendika hesabına Ban laya yatıracaktı. İşveren, işçilerden

28 000 lira sendika aidatı kesmiş bun laı sendikaya yatırmamıştı.

Grev ve Lokavt

İşte bu haksızlıklara dayanama yan işçiler 13 Mayıs Pazartesi sabahı işlerini bırakmıştı. Ancak maaşla çalı şın 95 işçi, kendilerini «işçi» sayma mış ve «işverenin gözüne girmek için» işi bırakmamıştı. Bu düşüncelerinde ne kadar aldandıklarını ertesi günü iş veren kendilerini de kapı dışarı edin ce anladılar.

Tekstil sendikası, Kavel grevinden ders almıştı. Hemen işçilere yemek kazanı kurdu, yiyeceklerini sağladı. Maden—İş, Kavelin önünde kurulan grev çadırını, kardeş sendikaya verme yi kararlaştırdı. Ayrıca maddi yardım için de sendikanın yardım isteme ha reketine geçmesini bekledi. Öteki sen dikalar da heçen Tekstilin haklı da vasına hizmet için grevci işçilere yar dım ellerini uzatmak yolunda cerekli icra heyetleri kararlarını aldılar.

15 Mayıs günü İşveren Konfederas yonu, konuyu beraberce görüşmek için toplantı düzenledi. Sendikacılar ve işverenler bir masaya oturdu.

27 Mayıs suçlanıyor

Sendikacıların isteklerini İşveren Konfederasyonu yetkilileri pek haklı buluyorlardı. Ama Atif İmen haksız lığın müdafaaasını yaparken olup biten lelden sorumlu olarak 27 Mayıs Hare ketini ve neticelerini göstermeye kalk ması işçilerin de işverenlerin de üz erinde soğuk düş etkisi yaptı İmen sendika ile olan münasebetlerinin 27 Mayısa kadar normal olarak devam et tiğini bildiriyordu. İhtilâlden sonra kredilerin kesildiğini ileri sürüyor, iş yapamadığını bildiriyor, bunun üz erine işçilerin bir ara oturma grevi de yaptıklarını hatırlatıyordu. Bu arada iş yıldanberi muamele vergisini de ödeyemediklerini hatırlatıyor krizi an latıyor bir de tehdit ileri sürüyor:

«Şirket kapanırsa kıdemli işçerin tazminatı dahi yok olur» diyordu

Kuruluşundan beri...

Hafızalarını yoklayanlar, fabrik anın kuruluşu sırasında Hareke den vaadlarla alınan ve İstanbulla getirilen bir kısım işçilere vadedile nin verilmemesi üzerine yine grev yapıldığını hatırlıyorlardı. Kalı ki Adalet fabrikası her zaman «zarar ediyorum, zam veremem» demiş, bilançoları bunu yalanlamış ve İi Hakem Kurulu, sendikanın çıkardığı iş uyuşmazlıkları üzerine işçilere zam verdimişti. Daha 1951—1952 yı lı içinde sendika çıkardığı iş uyuş mazlığın işçi mümessillerine devre derek yürüttürmüştü. 1952—1953 sen dika çalışma yılında Adalet Mensu cat Fabrikasında sendikalı işçilere baskı yapılmıştı. Sendikalı işçiler çıkarılmak yerlerine sendikasız işçi ler alınmak istenmişti. 4 Ocak 1954 de işçiler yine zam istemiş işveren yine zamma karşı gelmiş ama, İi Ha kem Kuruluna gitmekten kaçılarak zamma rıza göstermişti. Ama sendi ka temsilcisi de zorla bu görevinden uzaklaştırılmıştı. Bir kısım işçilere işveren baskı yapmış, sendikanın el de ettiği zamdan feragat için çeşit li baskılara başvurulmuştu. Aldıkları zammın yarısını Patronlarına hibe et meyen işçilerin işlerine son verilmiş ti. Bir kısmı da «daimi» kadrodan «muvakkat» kadroya aktarılmış. Kı dem zamlarına tirpan atılmıştı İş

çi ücretleri o kadar küçük kalıyordu ki, sendika 28 Ocak 1955 te yüzde 60 zam isteği ile iş uyuşmazlığı çı karma zorunluğunu duyuyordu Ama Yüksek Hakem Kurulu ancak yüz de 15 zammı kabul ediyordu. Sendi ka yine zam istemiş ve yüzde 50 zam sağlamak için işverenle görüşme tek lifi Atif İmen tarafından iki defa reddedilmişti. Adalet Mensucat Fab rikasında 15 Nisan 1959 da da anlaş mazlık çıkmış ve ücretlere hakem ku rulu aracılığı ile yüzde 15 zam sağla nabilmişti. Sendika 27 Mayıs hareke ti olmadan önceki bu durumda iş verenin niyetini bakınız nasıl belli tiyordu:

Bir hiylenin hikâyesi

«İşin başında hileye başvuran» mü essese İi Hakem Kurulunu aldatmak için 700 işçiye ödediği para tutarını muvakkat işçileri hesaba katmaarak 408 ilâ 475 işçiye veriyormuş gibi gös tererek vasati ücretleri yükseltmiş yo lana gitmiştir. Fakat bu hilesi İi Ha kem Kuruluna tarafımızdan duyurul

muş ve yüzde 15 zam sağlanmıştır. Sendikanın bu başarısını hazmedeme yen işveren bir yandan Yüksek Ha kem Kuruluna itirazını hazırlarken diğer taraftan 150 işçiye ihbar ver miştir. Dokumacılarla zamdan vazgeç medikleri takdirde işten çıkaracağı tehdidini savuran işverenin bütün ça balmasına rağmen Yüksek Hakem Kurulu da yüzde 15 zammı ayıcn tat bik etmiştir. İşveren bundan sonra baskalarına devam etmiş. muvakkat işçileri daima işten atmakla tehdit et miş. zamdan feragat etmeyenleri, mu kaveleleri bittiği için işten çıkarmış tir. Feragati kabul edenleri ise gene çıkış —giriş yapmak suretiyle işe almış bu kere asgari ücret kararı gereğince ver mesi gereken ikramiyeleri kesme yo luna gitmiştir. Yıllardır, sendikaya, kar şı kanunlara karşı pervasızca hareket eden bu işverenin bu işverenin bu ha reketinin de Lokavt olduğunu savcılı ğa bildirdikse de eninde sonunda her zaman olduğu gibi bu kerre de acemi tokip kararı vermiştir.

İhtilâfin neticesini nisbeten tat

Kanunları işçiler savunuyor

Son 15 gün içinde çalışma alanında görülenler, toplu sözleşme ve grev kanu nu yürürlüğe girdikten sonra bir çok iş yerlerinde büyük grevlerin başlayacağı na haber vermektedir. Zira bugün yürür lükte olan kanunlar, kararları ve anlaş maları savunanlar işçi sendikaları, ka nunları kararnameleri, anlaşmaları ih tial edenler de bizzat işverenlerin kredile ridir. Geçen hafta içinde birbirini kova larcasına pallak veren işi bırakmalar küçük çapta grevler şeklinde basına geç miştir.

Bu hareketlerde istenenleri şöyle ö zetleyebiliriz:

- 1 — İşverenler asgari ücretleri öde memektedir. Ödesinler.
 - 2 — İşverenler lâstik işkolunda «se zon tatili» yapıyorlar. Yapmasınlar.
 - 3 — İşverenler işçi ücretlerini vakt inde vermiyorlar. Versinler.
 - 4 — İşverenler işçileri fazla çalıştı rıyorlar. Çalıştırmasınlar.
 - 5 — İşverenler sendika temsilcileri ni işten atıyorlar. Atmasınlar.
 - 6 — İşverenler Hakem Kurulu ka rarlarını uygulamıyorlar. Uygulasınlar.
- Bütün bunlar, işçilerin kanunlara, Bakanlar Kurulu kararlarına aykırı iş lemlerin önlenmesi için ortaya atılan ist eklerden başka değildir. Bu hâliyle de nebilir ki; işçi sendikaları hâlâ kanunî haklarını tanıtmaya devresindedirler. Zira kanunlar uzun yıllardan beri tek taraflı hazırlanmış ve uygulamada işçiler aley hine sonuçlar vermiştir. Ceza hükümle rinin azlığı, işverenlerden bir kısmını kanun ve nizamla saygılı hareketten alakoymuş, bu gibi işverenler kendi çı karlarından başkasını düşünmemiş, böy lece işçi sendikaları da, kanunla elde edi len hakları uygulamakta çabasından ö feye geçme fırsatı bulamamıştır.

Asgari ücretler, hiç de gerçek asgari ücretler olmadıkları halde yine de aşırı kâr peşinde koşan kalabalık bir işveren gurupunca uygulanmamıştır. Sendikalar bu asgari ücretleri ödemek için jürpın maya başlamışlardır. Bir kısmı da, öden memiş asgari ücretlerle, ödenmiş ücret ler arasındaki farkın mahkeme kanalı

ile elde edilmesini önlemek için zayıf sendikalara «hemen asgari ücreti ödeme ye başlayacağım» yollu vaadlerde bulun muş ve bu yolda anlaşmalar yapmayı ba şarmıştır. Böylece aradaki binlerce lira lık fark, kanunlara rağmen işverenin ce binde kalmış, işçinin sıkıntısını giderici bir düzen kurulamamıştır.

Kâr, ticaret hayatında zararın orta ğı olduğu halde kurulduklarındanberi bir yıla yakın bir süre çok fazla kâr sağ layan bir Lâstik—Kauçuk müessesesi. İmalâtında mevsim değişikliği yapmak için işletme plânında kısa bir durakla ma yapmayı işine daha elverişli buldu ğu için hemen her yıl «sezon tatili» diye işçileri işten çıkarma hakkını fabrika iç yönetmeliğine koymuş, bunu Çalışma Bakanlığına da onaylatabilmiştir. Fa kat sendikanın uyanıklığı, İi Hakem ku rulunda «sezon tatili»nin kaldırılmaı için uyuşmazlık çıkarılmasını gerektir miştir. Uzun mücadeleler sonunda bu istek kesinleşmiş ve Çalışma Bakanlı ğı da hemen ilk defa olarak, kendisine ka nunların tanıdığı bir hakkı bu konuda kullanmış, başka işyerlerinde ayrı ayrı uyuşmazlık çıkarılmasına lüzum kalma dan bütün Lâstik—Plâstik—Kauçuk en düstrisinde sezon tatili denen toplu işçi çıkarma hareketini yasaklamıştır. Fakat bir kısım işverenler yine de kaçamak yollarla bu kararı hiçe indirici çabalara girişmişlerdir. Sendika, Bakanlar Kuru lu kararını savunucu bir kurul olarak bu tip işverenlerin karısına dikilmiştir.

Bütün bunların nedeni şudur: Kanunlar, sosyal hayatımızı geliştirici, çalışma alanına demokratik düzeni yerleştireci, işçileri Anayasamızın öngör düğü uygar uluslar seviyesinde bir ya şantıya kavuşturucu nitelikte değildir. İşçi haklarını koruyucu, çalışma alanına belli ölçülerli hâkim kılıcı hükümler de müeyyide eksikliği, ya da müeyyide za yıflığı yüzünden gereği kadar âdil şekil de işlememektedir.

Kanun yapıcısı durumunda olanla rın yapıları, kanunların Anayasa ilkele rine uygun, sosyal yönü ağır basan nite likte olmalarını önlemektedir. Zaten, ye

ADALET
MENSUCAT FABRİKASI
T.A.S.

Adalet'in sahibi Atif İmen

Lokavt

patronlar Anayasa'da mev-
a çekinmiyorlar Patronların

bikten sonra da gayri kanuni hareketlerine devam etmiş. Parasızlık içinde bulunduğu. Satış olmadığı iddiaları içinde, işçilerin tümüne ihbar vermiş. Ödeme günlerini devamlı geciktirmiş ve işçilerin bir kaç defa iş bırakmalarına sebep olmuştur.

Aile anonim şirketi olarak şahsi ser-
vete sahip olmalarına rağmen, sârâ-
rının biraz eksilmesi karşısında selâ-
nctli işçiyeye ıztırab çekirtmekte, huzur-
suzluk içinde bırakmakta-bulan bu
müessese sahiplerinin, bu ahlâk-
suar vaz geçmeleri için iki yol vardır:
Dunlar da ahiret veya grev hakkıdır.

Daha 1959 da olan bu olaylar Atif
İmrenin İşveren Konfederasyonunun
da ortaya attığı yeni iddialarının ne
kadar köksüz olduğunu böylece ortaya
çıkarmaktadır.

Nitekim Sendika «bu hareket ve
öyay bir zorlama değildir. İşçiler hak-
lıdır» diyor.

Yardımlaşma başlıyor

Grev hareketi üzerine işçilere yar-
dım, gelişti, hekimler, eczacılar te-

Adalet fabrikasının kapısına bırakılan işçilerden bir grup...

berü ve parasız bakıma başladı. Kar-
tekte mensucat işçileri pazar günde
liklerini Adalet Fabrikasından sökağ-
atılan kardeşlerine verdiler, fabrika
önünde bekleyen işçilere morallerini
takviye eden filmier gösterdiler. Genç-
lik teşekkülleri başkanları işçileri zi-
yaret ederek onlarla dertleştiler.

Altık bir grev ya da lokavt sade-
ce basit bir işçi meselesi olmaktan çı-

lıyor. Binlerce insan hak savay ek-
mek kaygısı ve bütün toplumu ilği-
lendiren bir olay halini alıyor ve hak-
suzluğun uzun ömürlü olmadığı est-
liğ-
ile isbat ediliyor. Bu gerçek Adale-
işverenlerinin adaletsiz tutumları ile
gaha kesinlikle belli olacak.

Ücretlerini alamayan işçiler, direndiler

Çalıştıkları halde ücretlerini vak-
tinden de sonra alamayan işçiler iş-
verenlerin bu keyfi hareketlerin kar-
şınmaya başlamışlardır. Netektir: Do-
lupderede kurulu Kapsülcülük Kolle-
tif Şirketi'ne ait fabrikada çalışan 25
işçi, işverenin hâlâ asgari ücreti öde-
memekte ısrar etmekte, işçilere yıllık
ücretli izin haklarını tanımamakta
iş elbisesi verme mecburiyetinde kaç-
makta idi. İsrarlı teşebbüslere rağmen
Maden-İş yöneticilerinin isteklerine
uygun hareket etmeyen işverenin tutu-
muna işçilere bildirilmiş ve hareketlerin
de serbest oldukları kendilerine anla-
tılmıştır. Bunun üzerine işçiler şba-
şında işi bırakarak kalmışlardır. İş-
veren bunu grev diye vasıflandırmayı
ve Maden-İş'in temsilcilerinden biri-
nin işine hemen son vermiştir. Sendi-
ka işçilere baskının nasıl yapıldığını
ve bunları önlenmenin nasıl sağlanacağını
çok iyi bilen Maden-İş'in Şişir Böl-
ge Merkez şubesi başkanı İlyas Kabir
ve organizatör Sezai Zeren durumu ön-
ce Bölge Çalışma Müdürlüğüne bildi-
mişlerdir. İş müfettişi olayı inceleme-
ye geçince işverenin her açıdan haksız-
lığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine
işveren Maden-İş'in bütün isteklerini
kanuna uygun olduğu için kabul et-
miş, ancak bütün eksiklerin ve yanlış
tatbikatın önlenmesi için mehil iste-
miş bu konuda sendika ile anlaşmaya
varmıştı.

Maden-İş'in anlaşması ücretine
işçiler işbaşı yapmıştır.

Haftalıkları verilmeyen

Gazocağı işçileri

Mahmutpaşada Kürkçü İşhanında
çalışan Nubar Mardiroşyana ait gazo-
cağı fabrikası işçileri haftalıklarını
alamamışlardır. Durum Maden-İş sen-
dikasına bildirilmiştir. 35 işçinin haf-
talıklarını tam olarak alamamaları
Sendikaca tesbit edilmiştir. Sendika
«ücretsiz çalışma olmaz» ilkesini ha-
tırlatmıştır. İşçiler de işi bırakmışlar-
dır. İşçi Müfettişi de olaya el koymuş-
tur. Neticede işveren Maden-İş ilği-
line para bulmak için izin verilme-
si teklifini yapmıştır. Sendika Sa-
lûne kadar mehil vermiştir. İşçiler de
bunun üzerine çalışmaya başlamışlar-
dır.

Amiral Lastik Fabrikası ile anlaşmaya varıldı

Fopkapıda kurulu Amiral Lâstik
Fabrikası işvereni 15 gün sonra fab-
rikayı kapayacağını işçilerine ilânla
bildirmiştir. Bunun üzerine işçilere
iş bulmalarını fırsat vermek için sa-
at 16 da işi bırakmalarını tebliğ et-
miştir. Lâstik-İş Sendikası olayı
Bölge Çalışma Müdürlüğüne duyur-
muş ve ilânın kaldırılmasını «ağla-
mıştır. Ancak işveren ertesi günü
Lâstik-İş temsilcilerinden üçünün
işlerine son vermiştir. 44 işçi «rka-
daşlarını korumak için hep beraber
işleri terkederek işyerinde bekleme-
ye başlamışlardır. Bu arada işçilerin
sigortasız bırakıldığı da Lâstik-İşce
anlaşmış ve işverenin Sigortaya
prim ödemesi gerçekleştirilmiştir. İş-
veren işçi çıkarma hareketini yürü-
türken sendika kanunların uygulan-
masını sağlamış ve işçilere ihbar ve
kıdem tazminatlarının tam olarak ö-
denmesini temin etmiştir.

Sezon tatiline heveslenen bir fabrika daha

Kuruçesmede kurulu Güzel Boğaziçi
Çi (eski adı Koçbaşı) Lâstik fabrikası
25 Mayıs'tan itibaren işyerini kapataca-
ğını fabrikada işçilere ilân etmiştir.
Halbuki gerek Amiral gerekse Güzel
Boğaziçi fabrikaları Bakanlar Kurulu
run yasat ettiği «sezon tatili»ni uygula-
mak istemektedirler. Fabrikaları ka-
pamakta, bir süre sonra yeniden ve
yeni işçiler bularak çalışmalara oasla-
maktadırlar. İşçiler de fabrikanın
bu mevsimlerinde işsiz ve ücretsiz kal-
maktadır. Lâstik-İş sendikası daha
önce sezon tatili yapılmaması için I.
Hakem Kuruluna başvurmuş, II. Ha-
kem Kurulunun kararını Yüksek Ha-
kem Kurulu da onaylamıştır. Buna gö-
re lâstik fabrikalarından biri, «sezon
tatili diye fabrikeyi kapayamayacak
ve işçilere yol veremeyecekti. Ancak
bu kararın bütün lâstik işyerlerini
teşmil için Lâstik-İş'in ayrı ayrı iş-
uymazlığı çıkarması gerekti. Çalı-
ma Bakanlığı bu durumu görerek Ba-
kanlar Kurulunun yetkisini kullanma-
sını sağlamış ve Yüksek Hakem Kuru-
lunun sezon tatilini kaldıran kararını
bütün lâstik, plâstik ve kauçuk sana-
yine teşmil etmiştir. Buna rağmen ba-
zı fabrikalar, bu arada Güzel Boğaziçi
fabrikası dolambaçlı yolla Bakanlar
Kurulunun kararını hıllafına işçi çıkarınaya
başlamıştı. Bu gerçeği savunan Lâstik-
İş temsilcilerinin de hemen işlerine
son vermişti. Sendika Başkanı Rıza
Kuas, işverenle temasa geçmiş ve ka-
nun yolunu da kullanarak işçi temsil-
cilerinin yeniden işe alınmalarını sağ-
lamış, kapatma ilânının kaldırılmasını
da temin etmiştir.

Uyumuyor

Kemal SÜLKER

ni Anayasamız yürürlüğe girdikten son-
ra henüz Senatoda onaylanmayan iki ka-
nun bir yana, işçilerle ilgili tek kanun
çıkartılmamıştır. Üstelik Anayasanın ön-
görüldüğü ve gerçekleşmesini istediği iş-
çilerle ilgili bir çok hususlar ortada dur-
maktadır.

Yeni Anayasa yürürlüğe girmeden
önce çıkarılan kanunlardan bir kısmının
işçileri koruyucu hükümleri de müeyyi-
de eksikliği, ya da cezaların azlığı yüzün-
de gereği kadar işleyememektedir. Sen-
dikalar için de kanun boşlukları daima iş-
verene yaramış, hele iyi niyetinin varlığı
ile çok su götürülen bir kısım işveren-
ler kanunsuz iş yapmayı, işçi hakkını
çalmayı yeni servetlerin «helâl kayna-
ğı» olarak göstermeye kalkmışlardır. Sen-
dikaların yeterli kadar gelişmesini, işçi-
nin emeğinin hakkını almasını önleyen
mezat ancak Anayasanın tanıdığı grev
ve toplu sözleşme hakkının tam ve ke-
sinli olarak kullanılması ile sağlanabi-
lecektir.

Bütün olup bitenler işçilerin ve sen-
dikaların kanun içinde kalıp bir çok hak-
sızlıklara uğradıklarını, işverenlerden
bir kısmının da kanunların emrine uyma-
dan çalışıp, hak arayan oluncu kanuni
vedbeye yanaştığını ortaya koymakta-
dır. Opun için, sendikacılar herşeyden
önce kanunlaşmamış hakları toplu pazar-
lık masasına koyabilme gücüne kavuşa-
bilmeyi başarmaya mecburdurlar. Yoksa
Toplu Pazarlık kanunlarında tanınan
hakların bir başka deyimle mukaveleye
geçmekten öteye gidemez.

Meselâ, hasta işçilere verilmeyen üç
günlük işgörmelik ödeneğini işverene
ödemek sağlanabilmelidir. Haftalık çalı-
şma süresi azaltılabilmelidir. Asgari
ücretler ilk kerte de yüzde 15 yükseltile-
bilmelidir. İşçi ücretlerine mukavele ta-
ribinde yüzde 20, ilk altı aydan sonra
kayıbetine göre yüzde 15 ten aşağı ol-
mamak üzere kademeli zam istenebilme-
li ve verilebilmesi gerçekleştirilebilmeli-
dir. İşçilere verilen yemek bedeli hiç
olmasa 300 kuruşluk bir maliyete çıkarı-
labilmelidir. İşverenlerin kendi işçile-

rine tahsis edebileceği meskenler inşa et-
tirebilmesi plânlanamalıdır. Yapı Ko-
operatiflerine işçilerin ödemesi icab e-
den yüzde 10 inşaat bedelini işverenler
karşılmalıdır.

En az bu isteklerin Toplu sözleşme
masasında işverene kabul ettirilebilme-
si, kanunlarla tanınan hakları n önceden
temin edilmesi ile mümkündür. Sonra,
kanunları, zayıf müeyyidelere bağlan-
mış iyi hükümler getirici olmaktan kur-
tarıp, kuvvetli müeyyidelere bağlı An-
ayasa ilkelerine uygun hükümler getirici
niteliğe kavuşturmak için de mutlaka
Mecliste temsil edilmeyi başarmak şart-
tır. Bu yolda bir mücadeleye giremeyen
sendikacıların Toplu Sözleşme Masasın-
dan yaldızlı kelimelere balanmış içi boş
maddeler listesinden başka elde edeceği
bir şey olamaz. İşçinin en büyük daya-
nağı karşısındakine yarın kendisinin de
bir kanun yapıcısı olabileceğini gerçek-
ten kabul ettirebilmesidir.

Bu sayededir ki, daha etkili yollar-
la işçilerin yıllardır çiğnenmiş hakları
pazarlık masasında akheren işverenlere
kabul ettirilebilir. Akli kendi menfaat-
nın nerede olduğunu anlamaya yetme-
yen işverenler de, en küçük bir hak için
direner ve sonunda kendisi kaybeder.

Bugün şurada burada görülen grev
hareketleri, henüz kanunlara geçmemiş
hakları elde etmek için girişilmiş mü-
cadelelerden çok geride, kanunlara say-
gısız işverenleri kanun karşısında boy-
nunu eğmeğe zorlayan hareketlerdir.

Bunlar bile çalışma alanında süregelen
düzenin kimlerin yararına nasıl yıllar-
dır işlediğini gösterir. İşçiler politik bir
güç kazanabilmiş ve Mecliste temsil e-
dilmeyi başarabilmiş olsalardı bu dönem
çoktan atlatılmış olurdu, Zira kanun ya-
pıcısı durumuna geçmeyi amaç bilme-
yen bir işçi sınıfı, daha uzun yıllar ka-
nunları uygulama mücadelesi safhasın-
dan öteye aşamaz. Bu ise, başka ulusla-
rın işçilerinin elde ettikleri hakları ka-
zanma seviyesine ulaşmayı imkânsızlaş-
tırır. Dikkat edilecek nokta buradadır.

Toprak reformundan ne anlıyoruz?

Halil AYTEKİN

Toprak Reformu Tasarısı amacını şöyle özetlemektedir: «Yurt tarımının geliştirilmesi, toprak varlığının korunması için arazi mülkiyeti, tasarruf ve işletmesine ilişkin toprak statüsünü ve kanunun uygulanmasının gerektirdiği tarihsel yerleşimi yeniden düzenlemek.» Yine tasarı tarafından bu alanda tutulacak yol 5 madde halinde gösterilmiştir. Kamulaştırma ile toprak dağılımındaki ölçünün hangi esaslara göre yapılacağını da iki cetvel halinde düzenlemiştir.

Şimdilik, yukarıda adı geçen Tasarının Büyük Millet Meclisinde nasıl bir biçime girerek çıkacağı bir tarafa, biz yazımızda memleketin gerçek toprak durumu ile, onun çeşitli ürün bölgeleri içindeki uygulama şeklinin neler olabileceği üzerinde duracağız. Konuya girmeden önce vaktiyle İnönü'nün toprak reformu üzerinde yaptığı konuşmanın bir parçasını ayrıca buraya almakta yarar görüyoruz.

«Her memleketin esaslı ıslahat dâvâsı olmak, hem de Türk vatandaşlarının köle hayatı sürmelerine göz yummak, partimiz için imkânı olmayan şeylerdir Köylümüzü serf halinden kurtaracağız. Bu bizim ana dâvâımızdır. Bu uğurda uğrayacağımız tariz ere şerefle göğüs gereceğiz.»

Son günlerde her önüne gelen bir TOPRAK REFORMU'dur tutturmuş gibi diyor. Fakat hiç kimse işe nereden nasıl başlayacağını birtürü kestiremiyor. Bakıyorsunuz, eldeki rakamlar da sağlam ve kandırıcı değil, her kafa dan bir ses; biri çıkıyor: «Türkiye'deki toprakların yarısına yakını ağaların, beylerin zilliyeti altındadır.» diyor. O halde bu rakamların belgelendiği duruma bakarak DEREBEY kahını larının saltanatını yıkmak için hemen cecik Toprak Reformu'na geçmek gerektiğine inanıyorsunuz...

Bir başkası çıkıyor. «Günümüzü Aydınlatan Belgeler.» Başlığı altında İstatistik Genel Müdürlüğünden aldığı bir tabloyu yayımlayarak birincinin tamamıyla tersi bir durum ortaya sürüyor. (Forum Sayı 195) Cetvelin açıkladığına göre, Türkiye'de 1.000 de-kardan (dönüm) yukarı, büyük toprak-ğa sahip ağa sayısının topu topu 3396 kişi olduklarını, ellerinde tuttukları a-raz de tüm Türkiye topraklarının % 3,83 ü geçmediğini söylüyor. Tablo-da iller sırasına göre düzenlenmiş ra-kamlara göz atınca — üç, beş ilimiz dışında — hemencecik çoklardan alıp ezlara pay edecek bir Toprak Refor-mu'na gidilmesinin hiç te gerekli olma-dığı inancına varıyorsunuz...

Öte yandan Tarım Bakanının Toprak Reformu ile ilgili demecine bakı-yorsunuz. Türkiye, «Kurak bölge, yarı kurak bölge, nemli ve sulu bölge» diye dört ayrı bölge altında toplanarak toprak dağıtımında bu esaslara uyula-rak hareket edileceği anlamına varı-yorsunuz. Kanunun uygulanmasında Ku-rak ve yarı kurak bölgede 4.000—5.000 dönüm, sulu ve nemli bölgede 2.000—3.000 dönüm kabul ederek sahiplerine bu miktar üzerinden hak tanıdığına göre işler büsbütün çetrefilleşiyor.

Toprak Reformu nasıl uygulanmalıdır?

Şimdi burada bambaşka bir du-rum ortaya çıkıyor. Elimizdeki belge-lere, istatistiklere dikkat edersek bu gün ancak Türkiye'nin coğrafi bölgele-ri içersine dağılmış olan çiftçi ailelerin durumları, yukarıda da değinlediğimiz gibi sadece reform taraftarlarını al-talta sıralanmış kupkuru rakamlar yö-nünden ilgilendirdiği görülür. Oysa bir kere de çeşitli ürün bölgelerinde işletmecilik yapan çiftçi ailelerin üzerin-de yaşadıkları toprakları, arazi çeşitli-ri cinsleri, değerleri ve verim derece-leri yönünden ele alarak incelemek ge-rekiliyor. Biz bu meseleyi şimdiye ka-dar yazılıp söylenenler dışında başka bir açıdan ele almak istiyoruz. Bizindi-ği gibi Türkiye bu gün coğrafya kitap-larında gösterdiği gibi çeşitli iklim böl-gelerine ayrılmıştır. Tarım Bakanının demecinden de anlaşıldığına göre Top-rak Reformunda işlerin ele alınışında ve uygulanışında bu esaslara göre hareket edileceği anlaşılıyor...

Oysa ki, memleketin çeşitli ürün

bölgelerinde köylü aileler üzerinde yap-tığımız geçim araştırmalarında elde et-tiğimiz rakam ve sonuçlar bu mesele-ye tamamıyla başka bir açıdan bakma-mızı gerektiriyor... Evet, bu gün Tür-kiye'yi şöyle bir dolaşırsak—genişçe bir bölgeyi içine alan— tahıl bölgesin-den tutun, pancar, pamuk, zeytin na-rinciye, tütün; çay; fındık; hayvan v.s. bölgeleri olmak üzere çeşitli ürün böl-gelerine ayırmamız gerekir. Şimdi ra-kamları konuşturmak suretiyle bölge-lerden ayrı ayrı örnekler verelim.

Çeşitli tarihlere Orta Anadolu'nun tahıl bölgelerinde yaptığımız araş-tırmalarda 75—100 dönüm ekilmiş-i olan iki çiftli, ortahallî bir köylü aile-sinin yıllık safi geliri, ortalama olarak (dönümden 50—60 liralık bir ürün al-mak üzere 200—2500 lira arasında do-laşır.

Öbür yanda yurdun diğer ürün böl-gelerinde bu kadarlık bir toprağı işle-yen pancar, pamuk, tütün, fındık, zey-tin, çelik ve narinciye üretimiyle uğ-raşan köylü ailelerin gelir—giderileri-ne bir göz atarsak (Bu bölgelerde otu-ran köylü ailelerin genel nüfus için-dek oran ve sayılarını iyi bilmemekle beraber) bizleri üzerinde durulması gerekli apayrı bir durumla karşı ka-rşıya getirir...

Örneğin: Yukarıda adlarını sırala-dığımız ürün bölgelerinde bir dönüm tarla orta bir ürün yılında bu günün pazar fiyatlarına göre buğdayın 50—60 lirasına karşılık bu ürünlerin sahibine 350—450 lira arasında bir gelir sağla-dığı görülür. Demek oluyor ki yıllık ölçü-lü aynı olan bir buğday üreticisinin (60—70 dönümlük tarlasından 2.000—2.500 liralık yıllık net (safi) gel-rine karşılık diğer ürün bölgelerinde, bu gelirin, aynı ölçüdeki topraklarda da 25.000—30.000 liraya yükseldiği görülür. Gene tahıl bölgesinde bir dönüm (de-kar) toprağın satışı fiyatları kıraç ve sulu oluşuna göre 75—250 lira arasın-da oynarken diğer mahsul bölgelerin-de bu satış fiyatları, 1.000—5.000 lira arasında değişir.

Bu hesaba göre elinde 100—150 dö-nüm toprağı olan bir Orta Anadolu köylüsünü kendisini zor geçindirirken bunun dışında kalan ürün bölgelerin-

deki köylülerin yıllık gelirleri 30 bin liradan aşağı düşmediği için zengin sayılabilir.

Çay narinciye ürün bölgelerinde yaptığımız incelemelerde ise köylüle-rin durumları dahada iyileşerek yıl-lık gelir hanelerindeki rakamlar da ha da yükselir. Örneğin, bir dönüm çay tarlasının sahibine getirdiği ürü-nün ortalama yıllık geliri, 900, narin-ciye bölgesinde ise 600 liranın üstün-dedir. Bu bölgelerdeki toprağın değe-rine gelince, bir dönüm çay tarlası-nın satış fiyatı (yetmişmiş tarla) 1961 de 8—10 bin, narinciye bölgesinde ise 5—6 bin lira arasında değişmekte-dir.

Değerlendirme neye göre?

O halde biz burada yukarıda — ka-ba taslak ta olsa — verdiğimiz rakam-lardan ve bu rakamların karşılaştırma-sından çıkan sonuçlara göre, memleke-timizdeki coğrafi eşitsizliği ile çeşitli ürün bölgelerinin gelir dağılımındaki ayrımları ve dalgalanışları tanıma ve tenitima bakımından açıkça ortaya ko-nusunda fayda görüyoruz. Okuyucula-rımızı şaşırtmamak, gözlemlerimizde sağlam sonuçlara varabilmek için bu-rada 160 sayısını kendimize ölçü ola-yoruz. (Aşağıdaki cetvele bakınız)

Cetveldeki rakamlar incelendiği za-man görülür ki, elinde 100 dönüm bir toprağı olan tahıl köylüsü bu topra-ğın yarısını dinlendirmeye bıraktığı için 50 dönümlük bir topraktan 3000 liralık bir gelir sağlamasına karşı-lık diğer ürünlerle uğraşan köylülerin 100 dönüm bir toprağı işlemek sure-tiyle ellerine geçen paranın (pamuk hariç) diğer ürün bölgelerinde 3.000 — 90000 lira arasında değiştiği görülür.

Örneklerimizi

somutlaştıralım:

Bir tütüncü köyü olan Samsun'un Tekeköyünü ele alalım. Elinde 500 dönüm bir tütün tarlası olan H.A. Efendi'nin yıllık geliri 200.000 lira üzerinde dolaşmaktadır. Oysaki, bu kadar toprağı sahip köylüye çev-rede pek az rastlanmaktadır. Öte yandan elinde bu miktar bir toprağı olan tahıl köylüsünün (yarısını ekli-ginli için taş çatlasa yıllık geliri 15.000 lirayı geçmemektedir)

Öbür yandan Erdek'in Ocaklar köyünde 250 evin elindeki 10 bin zey-tin ağacına karşılık, üç beyin elinde 40 bin zeytin ağacı bulunduğu 27 Mayıs tarihli vatan gazetesinde oku-duk. Bir dönümden ortalama 30—40 ağaç bulunduğuna göre, Beylerin elindeki 1.000 dönüm zeytinliğe kar-şılık, 250 evin elinde ise topu topu ancak 250 dönüm toprağı var demek tir.

Toprak kanununda yeri olmıyan bir problem

Yukarıdaki diğer ürün bölgelerin-de de değinlediğimiz gibi toprak du-

rumları ve problemleri bu köye benzeyen köylerde Toprak Kanunu'nun uygulama şekli nasıl olacaktır. Aynı zamanda şehirde sanayici, han ve akar sahibi, köyde toprak ağası olan bu kazançları birkaç yanlı—ağaların kar-şısında nasıl bir yol tutulacaktır?

Toprak kanunu tasarısında belirt-iği gibi sulu, yarı sulu, kurak—yarı kurak diye sınıflara ayırarak 3.000—5.000 dönümden aşağı topraklara el sürülmeyeceğine göre, o halde Toprak Kanunu bu günkü şekli içinde kaç il-de, kaç kişi üzerinde uygulama im-kânı bulabilecektir. Yukarıda savdı-ğımız Çay, fındık, Tütün, zeytin ve em-salleri gibi ürün bölgelerinde oturan ağaların sahip oldukları topraklar kanunun çerçevesi dışında kalacağına göre, Toprak Reformu sittin sene bu-ralara ulaşamayacaktır. Bu duruma gö-re Türkiye'yi coğrafi ve iklim bölge-le-re ayırıp Toprak Reformu'na bu a-çıdan bakmak bizleri yanlış yollere götürebilir. Çeşitli ürün bölgelerinde gözlemlerimizden elde ettiğimiz ra-kamların verdiği sonuçlara göre, Top-rak Reformunu sadece dar bir açıdan ele alarak ürün bölgelerinin birle-rile-riyle olan nisbet ve verimlilik derece-lerini hesaba katmadan kupkuru ra-kamlar istatistikler yönünden ele al-mak suretiyle işe başlamak uygulayı-cı'arı zor bir duruma düşürebilir

O halde yapılacak işlerin başında TASARI kanun halini almadan önce — elimizin altındaki mevcut istatistik-lerden de yararlanılarak — geniş ve esaslı araştırmalara girişmemiz gere-kiyor. Acaba bugün, çeşitli ürün böl-gelerine dağılmış olan topraklı — top-raksız köylü ailelerin sayısı ile bunla-rın geçimini sağlayacak toprağın cins ve miktarları ne orandadır? Durumu biraz daha açıklayalım:

1 — Köylerimizde oturan toprak-lı ve topraksız ailelerin genel nüfus-ündeki oranları ile, ürün bölgelerin-deki yerleşme ve geçinme durumları..

2 — Çeşitli ürün bölgelerinde otu-ran köylü ailelerin genel nüfusunu karşı geçimini sağlayacak toprak miktarı-nın tesbiti.

Tasarıda bir köylü ailesine toprak dağılımında arazi, sınıflara ve derecele-re ayrılarak kıraç ve kurak bölgede bu miktar, 200-144 dönüm arasında oy-namakta, nemli ve sulu bölgelerde bu miktar dörtte, hatta sekizde birine ka-dar indiği görülmektedir. Öte yanda tütün, zeytin, çeltik, fındık, narinci-ye, turfanda sebze, çay bölgesinde otu-ran bir miktar toprağı sahip bir köy-lünün, elde ettiği yıllık gelir, tahıl böl-gesinde oturanların çok üstünde oldu-ğundan ağı sayılmaktadır

3 — Burada önemli noktalardan bi-ri de, Prof. Ömer L. Barkan'ın ileri sürdüğü gibi, «Ziraat bir reform yap-mak bahanesiyle her türlü şartlara mukavemetsiz, intibak kabiliyetinden mahrum cüce ve cılız ziraat işletme-lerine müsadde etmek ve hatta yenisini kurmak suretiyle bu tip işletmeleri, Türkiye köy ekonomisinde hâkim bir mevkie sokmak, ulusal ekonomimizin büsbütün çökmesi ve Türk çiftçisinin dağılması demek olur.»

Tasarı, küçük işletmelere ve parça-lara ayrılan toprakların tasarrut ve temellük şekillerinde toprakların yeni den el değiştirmesini önleyecek hukuki sağlam bir düzen getirmeye göre, dağılan toprakların kısa bir zaman sonra tekrar belirli ellerde toplanması nasıl önlenecektir?

4 — Bölgeler arasında gelir dağı-lımındaki açıklıkları ve farklılaşmaları azaltıcı veya ortadan kaldırıcı tedbir-ler tasarıda neler olacaktır?

Ürün cinsleri	Dönüm Mik.	Bir dönümden	
		elde edilen	bir dönümden toplam gelir satış fiyatı
Tahıl (ekin).	100	60 lira	6000 lira 175 lira
Pancar	100	375 "	37500 " 1500 "
Zeytin	100	400 "	40000 " 3500 "
Tütün	100	350 "	35000 " 2000 "
Fındık	100	450 "	45000 " 3000 "
Çeltik	100	425 "	42500 " 2500 "
Çay	100	900 "	90000 " 8000 "
Narinciye	100	600 "	60000 " 5000 "
Muz	100	1500 "	150000 " 10000 "
Pamuk	100	150 "	15000 " 8000 "
Yer fıstığı	100	700 "	16000 " 1000 "
Sebze	100 "	160 "	75000 " 4000 "

Politikası ve Türkiye

Afrika halkları hem siyasal, hem ekonomik dış ve iç sömürmelerden bü tünüyle kurtulma yolunda. 1956'dan bugüne siyasal egemenliğini kazanan yirmi küsur ulus Cezayir, Gana ve Gine gibi tam kurtuluş yolunda olan ülkeleri örnek alacak. Ondokuzuncu, yüz yıl sömürgeciliğinin belini kıran Afrika yirminci yüzyıl sömürgeciliğine de «yeter» diyor. Afrika ulusları gerçek bağımsızlık ve tam kalkınmanın ancak iç bünyenin yeniden düzenlenmesiyle olacağını biliyorlar. Anlaşmalar ki Afrika ülkeleri gibi gelişmemiş ülkeler için özel teşebbüs, dış yardım ve dış özel sermaye ile kalkınmaz. Biliyorlar ki Batı böyle kalkınmışsa da Afrika'nın şartları başkadır. Afrika'da, Avrupa'da olduğu gibi, büyük özel sermaye birikimine ön-ayak olacak bir ticaret sermayesi birikimi yoktur. Afrikalılar, geçen yüzyılda Avrupalıların yaptıkları gibi, hem kendi halklarını, hem de sömürgeleşen devletleri başka ulusları sömürmek istemiyorlar. Kaldı ki böyle bir tutuma ne başardıkları kurtuluş hareketinin felsefesi, ne anayasaları, ne de sömürgeleşen hiç te niyetli olmayan halkların müsaade eder.

Afrika ülkeleri bütün zenginlikleri ve yönetimi, memleketi bir tarafa bırakalım, kendini bile kaldırmaktan aciz bir avuç sermayeciye teslim etmenin gülünçlüğüne bilyorlar. Afrika böyle lüzumsuz bir oyunla vakit kaybetmeyecek. Kalkınma çabasında dış yardımın da çok sınırlı olduğunu biliyorlar. Dış yardım hele bir baskı aracı olarak hiç kabul etmiyorlar. Ümitlerini dış özel sermayeye bağlamak şöyle dursun bu nun memleketi kalkındırmak değil, ancak kâr peşinde koştuğunu anlamışlar. Afrika da dahil, bütün gelişmiş ülkeler kalkınmanın bütün tabiat, insan ve makina kaynaklarının en mantıklı ve en verimli bir şekilde örgütlenmesiyle kabil olduğunu ve bu örgütlenme ancak sosyal adalet ilkelerine uygun olduğu zaman halk yığınlarının içten sevk ve desteğine kavuşabileceğini anlamak zorundadır. Bu anlayış siyasal ve ekonomik özgürlüğü halk yığınlarına indirerek en geniş anlamıyla uyguladığından en hürriyetçi ve toplum içinde yalnız belirli sınıfların değil, bütün halkın varlığını korumak ve refahını arttırmak amacını güttüğün den gerçek anlamda ulusal, yani millî bir hayat görüşüdür. Böyle toplumlar yaratmak için yeni Afrika uluslarının kurmak azminde oldukları devlet bir azınlığın meydana getirdiği, yönettiği ve denetlediği bir devlet değil, halktan yana olan ve halkın yararına işleyen bir devlettir.

Batılılar ne istiyor

Afrikalıların gidecekleri yol buyken acaba Batılılar Afrika'da ne istiyorlar? Amerika, İngiltere, Fransa, Belçika, Portekiz ve İspanya Afrika'ya yalnız ekonomik çıkarlar ve stratejik düşüncelerle bağlı. Afrika'daki Amerikan özel sermayesi on-dokuzuncu yüzyılda İngiliz ve Fransız sermayesine bir çok bakımlardan benzer. Tabii, Afrika milliyetçiliğiyle sendikacılığın gelişmiş olması sermaye hareketlerini sınırlayan unsurlardır. Amerikan şirketleri Afrika'nın daha çok madenleriyle ilgilidir. Liberya'da kauçuk ve demir cevheri var. Amerika'nın kendi demir cevheri kaynakları tükenmek üzere. Liberya Amerikan Maden Kumpanyası (LAMCO) ve Republic Steel bu yatakları işletmeye başladılar bile. Gene Liberya'da memleketin nevi

töz sahibi olan Firestone Kumpanyası kauçuğu işletiyor. Amerikan Maden Kumpanyası Kuzey Rodezya bakırına el atmış. Kanada ve Amerikan sermayesi ortak olarak Uganda bakırını işletiyor. Amerikan sermayesi en çok Güney Afrika Birliğinde toplanmış Altın, uranyum ve petrole yatırılan 500 milyon dolar. Amerika Orta Doğu petrolünün geleceğinden emin olmadığı için Afrika petrol yataklarına ilgi arttıkça artıyor. Libya'da Standard Oil of New Jersey 18.8 milyon hektarlık toprağın altındaki petrolü işletme hakkını koparmış. Bu geniş toprakların altında dev kaynakların mevcud.

Amerika'nın Afrika'ya stratejik çıkarlarla bağlanması aslında çok başka sonuçlar vermiştir. Örneğin Cezayir Fransa güvenlik kaygusuyla Amerika'nın verdiği silahları Cezayirli kanı akıtmak için kullandı. Fransızlar Amerikan silahlarını takip takıştırıp Amerikan cipleri içinde çöllerde Cezayir milliyetçilerini kovaladılar. Azore adalarındaki üsleri kaybetmemek için de on-dokuzuncu yüzyıl sömürgeciliğini aratmayan Portekiz'in Afrika politikası desteklendi. Anlamak gerekir ki Afrika artık Avrupa'nın bir uzantısı değildir. Afrika gün geçtikçe sömürgeekten kurtulup kendi kişiliğini ortaya

bir «iç sorun» kabul edip apaçık bir adaletsizliği desteklemesi, faşist Portekiz'i Asya ve Afrika ulusları önünde koruması, Fas, Cezayir ve Tunus sorunlarının Güvenlik Kurulunda konuşulmasını önlemesi, vesayet altındaki ülkelerin bağımsızlık tarihlerinin tehiri lehinde oy kullanması Batı'nın büyük prestij kaybına sebep olmuştur.

Afrika halkının amaçları nerede, Batı nerede? Halk deyişimiyle «fendim nerde, ben nerde?» gibi bir şey. Gerçeklerden çok uzak bu davranışlara bakan bazı Batılılar bile Amerika'nın Afrika siyaseti diye bir şey olmadığını kanısında. Bunlardan biri eski Dış İşleri Bakan Yardımcılarından Chester Bowles. Bu fikrini 1956'da California Üniversitesinde yaptığı konuşma serilerinde ifade etmişti. Amerikan Senatosu Dış Miliyetler Komitesine sunulan Herskovits Raporu da aynı fikirdedir. Bu tutumu bazı Amerikalılar bile adamakıllı eleştirdikten sonra yabancıların daha ince eleştirilere dokunmaya caktıklarına şüphe yok.

Ulusal çıkarlar

Batı'nın tutumunu savunanlar «ulusal çıkarlar»ın bunu gerektirdiğini ileri sürerek bütün eleştirilerden bir çırpıda kurtulmak istiyorlar. Bir defa, ulusal çıkarları şirketler gibi azınlıkların kâr çıkarlarıyla karıştırmamağa çok dikkat etmek hem kendi ulusu, hem başka uluslar, hem de tarih önünde sorumlu olanların görevidir. Diğer taraftan, Batı'nın az gelişmiş ülkeler karşısında direnerek elde edeceği askerî ve ekonomik kazançlar kısa süreli olduğu gibi, insanlığı büyük çoğunluğunun içten dostluğunu kazanmaktan daha faydalı olmaz. Miller lerarası münasebetlerde «realist» ve «ulusal çıkarıcı» tanınan Hans J. Morgenthau bile asıl ulusal çıkarlar başka yerde gördüğünü daha 1953'de Modern Dünyada Afrika adlı incelemesinde şöyle anlatmağa çalışmıştı: «Amerika Avrupalıların tutumlarını teferruata bazı değişikliklerle benimseyerek tercih etmiş ve Afrikalıların serbestçe gelişmelerinden doğacak uzun süreli çıkarları kısa süreli strateji çıkarlarına feda etmiştir.»

Amerika halktan yana bir devletin itici, düzenleyici, koruyucu ve kurtarıcı rolünü anlamıyor. Bunun nedenlerini Amerika'yı doğuran koşullarda aramak gerek. De Tocqueville'in Amerika'da Demokrasi adlı kitabında uzun, uzun incelediği gibi zengin bir kıta'ya gelen Amerikalılar devleti bir baskı aracı olarak ve müdahalesini gereksiz görüyorlardı. De Tocqueville'den elli yıl sonra Amerikan toplumunu inceleyen James Bryce Amerikan Devlet İdaresi adlı kitabında Amerikalıların bir Başkanın başarısını hükümetin müdahalesini önleme derecesıyla ölçtüklerini yazıyordu. Fakat, her yerde devlet Amerikalıların baş kaldırdıkları on-sekizinci yüzyıl İngilteresinin devleti olmaz ya! Toplumda her şeyi halk yararına düzenleyen devletçilikte vardır. İşte, Afrika gibi az gelişmiş bölgeler bu türlü devletler kuracaklardır. Chester Bowles'un dediği gibi, Amerika'nın ve bütün devletlerin ulusal çıkarları her yerde özgürlük, insan haysiyeti ve barışa yönelme gerektirir. Büyük devletler az gelişmiş ülkelerde külfetleri halka yüklemek ve nimetleri mutlu halka dağıtmak yoluyla kalkınmalarını gerçekleştireceğini anlamalıdır.

Türkkaya ATAÖV

Jomo Kenyatta
Afrikanın ilerici liderlerinden

yeti artık biliniyor. Cezayir'de Standard Oil ve Gulf Oil Fransız şirketleriyle birlikte bir milyar ton tahmin edilen sahra petrolerini çıkarıyorlar. Amerikan şirketleri Nijerya, Angola, Habeşistan ve Somali'de de faaliyette. Amerika Katanga (Kongo) ve Güney Afrika'daki uranyuma da sıkı sıkıya bağlı.

NATO ve Afrika

Amerika'nın stratejik, yani askerî güvenliği de bu kıta'ya karşı tutumunu bir hayli etkiledi. NATO birliğine giren Amerika Afrika'da sömürgeci olan Avrupalı dostlarını destekliyor. Batı Avrupa memleketleri Afrika sömürgeci yoluyla kazandıkları ekonomik güçlerini kaybederlerse Doğu bloku karşısında zayıflayacak ve daha az güvenilir devletler olacaklar. Fakat, bu tutum Amerika'yı Afrikalı milliyetçilerle çatışmalara sürükledi. İkinci olarak, Amerika Batılı dostlarının sömürme siyasetlerini eleştirecek olurken NATO içinde ayrılıklar belirecek

koyacak ve en başta kendi gücüyle kalıncı büyük bir varlık olacaktır. Büyük Devletlerin dış politikaları bu gelişmeyi kabul ettikleri oranda başarılı sayılmalıdır. İnsanlığın geleceğini elinde tutanlar bu gerçeği anladıkları ve tam kurtuluş hareketlerinin barışçı yolla gelişmesine hizmet edebildikleri oranda tarihe geçeceklerini anlamalıdır.

Ortada «Afrika acaba iki bloktan hangisine girecek?» gibi bir soru yoktur. Afrika kendi gelişmesi için ne gerekiyorsa yapacak ve bloklar buna ya uyacak, ya da uymayacaktır. Sovyetler Birliği'nin Afrika'da yerleşmiş ve korunmağa muhtaç çıkarları olmadığından bu sınavdan daha çok Batı geçmek zorunda kalacak.

İrkçılığı, himaye

Amerikanın hele Birleşmiş Milletlerde Güney Afrika'daki ırk durumunu incelemek için kurulmuş olan komisyonun lağvedilmesine yardım etmesi, Güney Afrika'daki ırkçılık politikasını

Kazanacak olan

Herde kazanacak olan insanlı po-
litikadır. Hatırlamalı ki tarihin geli-
mesi göz önünde tutulursa insanlı ve
geçecekçi politika sanıldığı gibi birbiri-
ne karşı değildir. Afrika ülkeleri ve
bütün az gelişmiş ülkeler en kısa za-
manda her türlü sömürçülüğün bo-
yundurduğundan kurtulacak ve millet-
lerarası toplumun her bakımından ba-
ğımsız üyeleri olacaklardır. Büyük,
küçük yeni ülkeleri bu açıdan değer-
lendirmek gerekir. Yeni etki alanları
yaratmak v örtülü sömürgecilik yun-
larını görmemezlikten gelmek ya da
açıkça desteklemek ne insanlı, ne de
gerçekçidir. Türkiye ve Batı yeni ülke-
leri oldukları gibi ve ilerde olacakları
gibi kabul etmek zorundadır. Afrika
ülkeleri kendilerine insanca yaşama
seviyesi yaratma peşindedir. Cezayir,
Gine ve Gana Afrika sorunlarına uy-
gun çözüm yolları üstündeyseler onları
desteklemek kadar tabii bir şey ola-
maz. Yakında Afrika halkı Kazablân-
ka'dan Tananarîne'ye, Kahire'den Ca-
pe Town'a kadar kendi geleceğine hâ-
kim olacaktır. Dış kuvvetlerin Afrika'
ya doğrudan doğruya ya da dolaylı o-
larak sonuna kadar hâkim olmaları
beklememiz. İçte halkçı düzenler kur-
maları, dış politikalarında tarafsız ol-
maları onların bilecekleri bir iştir. He-
le bu hükümetler gerçekten halka da-
yanıyorsa onları desteklemek ancak
haklı ve akıllıca bir tutum olur. Tür-
kiye'de dahil olmak üzere, bütün Batı
arık anlamalıdır ki Afrika gelenek ve
ihtiyaçları altında yeni tip demokrasî-
lerin çıkması pek tabiidir. Afrika çer-
çevesi içinde özel teşebbüse serbesti ve
riş gene onlara dayanan iki partiyle
Mecliste temsil edilen düzenden başka
ş demokratik değildir demek Afrika'yı
ve genellikle az gelişmiş ülkeleri hiç
anlamamak demektir. Batı az gelişi-
mi Afrika ülkeleriyle olan bağları her
şeyden önce askerî açıdan ele almak-
tan vazgeçmelidir.

Türkiye ve Afrika

Türkiye'nin Afrika sorunlarını
gerçekten anlayan bir ulus olacağına
beklemek hakkımızdır. Bir aralık,
kurtuluş savaşı yapan bütün ülke-
ler gözlerini ve umitlerini Türkiye'ye
çevirmişlerdi, çünkü Türkiye sömür-
geciliğe karşı örnek ve önder bir za-
fer kazanmıştı. Hatırlayacağız ki
Türk kurtuluş savaşı milletlerarası
bir çelişmenin, yani endüstrileşmiş sö-
mürgeci ülkelerle sömürülen gelişi-
miş ülkeler arasındaki ekonomik ve
siyasal çatışmanın içinde doğmuştur.
Bu çelişme kaçınılmazdır.

Makinalaşan endüstri insanlar ara-
sında bir takım yeni bağlar kurmuştu.
Ekonomik güç endüstrileşmiş ülke-
lerin büyük merkezlerinde toplanıyor-
du. Fazla üretim ve sermaye ihracına
giren gelişmiş ülkeler kendilerine sö-
mürme pazarları aramaktaydılar Tür-
kiye'de açıkça ve en hâyasızca sömür-
ülecek bir ülke olarak seçilmişti. Ö-
lümsüz Atatürk'ün önderliğindeki halk
buna karşı koymakla sömürgeciliğe
büyük bir darbe indiyordu. O zaman,
Türkiye sömürülen—sömürülen uluslar
çelişmesinde sömürülenler safında yer
almış ve bu çelişmeyi sömürülenler le-
hine silâhla çözmüştü.

Bi, zamanın öncüsü

Atatürk bağımsızlığı şöyle anlı-
yordu: «İstiklâlî tam denildiği zaman
bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adil, as-
kerî harsî ve her hususta istiklâlî
tam ve serbestisi tam demektir. Bu
saydıklarından her hangi birinde
istiklâlden mahrumiyet, millet ve
memleketin mânâsı hakikisiyle bü-
tün istiklâlden mahrumiyetli de-
mektir.» Atatürk kurtuluşun yarım
değil, tam kurtuluşu anlıyordu.

İnkâr edilmez ki Türk ulusal kur-
tuluş hareketi tam ya da yarı sömür-
ge olan ve bu insanlık—dışı durum-
dan kurtulmayı isteyen ülkelere o za-
manlar cesaret ve ilham kaynağı bir
örnek olmuştur. Atatürk Türkiye'ye
uzanan kirlî elin bütün gelişmiş
ülkeleri hedef tuttuğunu biliyordu.
Türk kurtuluşu bütün kendine benze-
yen ulusların kurtuluşlarını da müjde-
lemektedir. Onun için, yeni Türkiye
bir süre manevî bir cember içine alın-

naştı. «Devamlı sulh isteniyorsa, İn-
sanlığın heyeti umumiyesinin refahı
açlık ve tazyikin yerine geçmelidir»
diyen Atatürk, şüphe yok ki, bugün
tam kurtuluşun, yani hem siyasal,
hem ekonomik bağımsızlık için sava-
şan ülkelerin yanında olacaktır.

Bugün ise, az gelişmiş ülkelere ör-
nek olmaktan çıkan Türkiye tam ba-
ğımsızlık savaşını yürüten Afrika ül-
kelerinin yanında görülmüyor. Afrika-
lılar, Türkiye dahil, bütün memleket-
lerin davranışlarını yakından izliyor-
lar. Asya—Afrika bloku ırkçılık ve sö-
mürgecilik konularını Birleşmiş Mil-
letlere getirdiği zaman hangi ulusların
nasıl oy kullandıkları üstünde önemle
duruyorlar. Son yıllarda Birleşmiş Mil-
letlerdeki oylamalar incelenirse ırkçı-
lık ve sömürgecilik gibi Afrika'yı, hat-
ta bütün sömürge ve az gelişmiş ülke-
leri yakından ilgilendiren konularda
Türkiye Asya—Afrika blokunun karşı-
sında yer almıştır. 1961'de bir tek ka-
rarda olumlu oy vermek Türkiye için
yeterli bir davranış değildir. Birleşmiş
Milletler Antlaşmasının onuncu mad-
desine göre, dünya barışını tehdit e-
den sorunlar Genel Kurulda serbestçe
ele alınır. Afrika'daki her türlü sömür-
gecilik sorunlarının bu toplumların
bir an önce istikrara kavuşmasını en-
gellediği ve nükleer güçleri olan bü-
yük devletleri de işe karıştırarak iç
patlamalara yol açacağından, barış
tehdit ettikleri meydandadır. Batılı-
lar ise gene Birleşmiş Milletler Antlaş-
masının on-birinci maddesine sığınarak
bunlara «iş sorun» deyip geçmekte-
dir ısrar ediyorlar. Türkiye ve Batı'nın
bu tutumu bugün ve gelecekte bir fay-
da sağlamayacaktır.

Tutum değişmeli

Türkiye Güney Afrika'daki ırkçı-
lık politikasının ve Portekiz sömür-
gelerindeki asimilado ve kölelik sis-
temlerinin konusulması ve eleştiril-
mesini istemelidir. Türkiye ortadan
kaldırılan ve Güney Afrika'daki ırk
durumunu inceleyen komisyonun tek-
rar kurulmasını öne sürmelidir. Gene
Güney Afrika'dan mandası altın-
da olan Güney—Batı Afrika hakkın-
da Birleşmiş Milletlere bilgi verme-
sini istemelidir.

Güney Afrika bu sömürge hakkın-
da bilgi vermek ya da Birleşmiş Millet-
lerin tavsiyelerine uymak istemezse
Türkiye, Güney Batı Afrika'nın B.M.
Vesâyet Kuruluna verilmesini teklif
edebilir. Bu arada, Güney Afrika ırkçı-
lık politikasından vazgeçmeyecek olur-
sa, Türkiye, diğer devletlerle birlikte,
Güney Afrika'ya ekonomik boykot ilan
edilmesinin öncülüğünü yapmalıdır.
Bu tedbirler Güney Afrika'yı tutumunu,
geç olmadan, düzeltmeğe zorlaya-
cak ve ıstırap azalan yerliler ve bütün
Afrikalılar gözünde bunu sağlayan dev-
letlerin, bu arada Türkiye'nin prestij-
i artacaktır. Aynı baskının Portekiz
üzerinde de uygulanmasında Türkiye'
nin de olumlu rolü olmalıdır. Şimdiye
kadar, Türkiye Portekiz'in insanlık-
dışı sömürge siyasetini oyla destekle-
miştir. Sonra, Batı'dan egemenlikleri-
ni yeni kavuşan ülkeler yardım karşı-
lığında siyasal bağımsızlıklarından fe-
dakârlıkta bulunmak istemediklerin-
den doğrudan doğruya Batı hükümet-
lerinden gelen yardımları kabule ya-
naşmıyorlar. Bunların arkasında bir
takım şartlar ve dinler görüyorlar.
Türkiye bu yardımların Birleşmiş Mil-
letler kanalıyla yapılmasını teklif et-
melidir. Hiç şüphe edilmesin ki bu dav-
ranışlar hem haklı olacak, hem de ulu-
sal çıkarlarımıza uygun düşecektir.
Türkiye, Cezayir sorunundaki davra-
nışında da olduğu gibi, ufak hesaplar
için uzun süreli kazançları feda etme-
melidir. Zâten her zaman yetersiz olan
dış yardım aksamalarının düşüncesiyle,
bir çok hareketler yanında, Cezayir
kurtuluşunu desteklememek Türkiye'
ye uzun sürede bir şey kazandırmamış-
tır. Millî Birlik Hükümetinin Cezayir
gibi bağımsızlık savaşı yapan ülkelere
duyduğu yakınlık bu hükümetin gidi-
şyle ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye yeni bir davranışla barışa,
insan haysiyetine ve ulusların tam e-
gemenliğine değer veren bir dünya gö-
rüşünde oynaması gereken rolü oyna-
yacaktır.

Uzayda bir gün

Geçen hafta çarşamba günü
Amerika Birleşik Devletleri u-
zay çalışmalarında yeni bir mer-
hale aşta. İçinde Hava binbaşısı
Gordon Cooper'in bulunduğu
İman—7 feza kapsülü 125 t.nluk
bir roket ile harekete geçirildi ve
170 kilometre uzaklıkta yörünge-
sine oturdu. Uzayda 22 tur yapan
kapsül, iniş sırasında bazı teknik
arızalara rağmen Gordon'un ye-
rinde müdahaleleri ile iki dakika
gecikmeyle yeryüzüne indi.

Şimdiye kadar yapılan deneme-
lerde tur sayısının üç olduğu ve
araştırmalar yönünden istenen
sonuçları tam olarak veremediği
düşünülecek olursa, 22 turluk
son feza uçuşunun birçok bakım-
dan tatmin edici olduğunu ve A-
merikan ilim çevrelerinin bazı çe-
tintin problemleri çözdüğü anla-
şılır.

Büyük hazırlık

Günlerden beri Amerika'da bu
uçuşun hazırlıkları yapılmakta
idi. Nitekim iniş sırasında mey-
dana gelebilecek bütün ihtimaller
göz önüne alınarak, 90 uçak,
10 gemi ve binlerce insan, Pasifik
ve Atlas Okyanusunda görevlen-
dirilmiş, ayrıca yörüngeyi yer-
yüzüne tekdüzelik eden kesimine ge-
rekli cihazlar serpiştirilmişti.

Uçuş günü, özellikle bütün A-
merika heyecanlı idi. Fakat son
anda meydana çıkarılan bir arıza
sebebi ile roket ateşlenmemiş
Gordon Cooper dört saat kapsül
içinde kaldıktan sonra, kendisine
uçuşun tehirlendiği bildirilmiş-
ti. Nihayet, düzeltilen aksaklık-
lardan sonra çarşamba günü Tür-
kiye saat ayarı ile saat 16.04 te
roket harekete geçirilmiş ve pi-
lot Gordon feza yolculuğuna baş-
lamıştır.

Dev Atlas roketi yükseldikçe ya-
vaş yavaş kuzeydoğuya yönelme-
ye başlamıştır. Ateşleme anında
80 saniye sonra Cooper Dünyaya
ilk mesajını yollamış ve bütün
aletlerin, iyi bir şekilde işlediğini,
ve kendi durumunun da iyi oldu-
ğunu bildirmiştir. Atıştan beş da-
kika sonra, Mercury Merkez at-
las roketinin ödevini bitirdiğini
ve kapsülden ayrılmak üzere ol-
duğunu yayınlamıştır. Gordon
Cooper, Atlas roketinin kendisini
yakın bir mesafeden takip ettiği-
ni ve pek kısa bir süre içinde baş-
ka bir mahreke girdiğini ifade
etmiştir. Bu arada, kendisinden
önce bir feza uçuşu yapmış olan
Walter Schirra ile radyo muha-

GORDON COOPER

— Uzaydan dönen adam —

beresi kuran Gordon, arkadaşının
«Eğlenceli mi?» sorusuna, «Mu-
hakkak ki öyle» diye cevap ver-
miştir.

Uzayda uyku

Astronot uzaydaki ikinci günün-
de sakin bir uykudan sonra baş-
lamıştır. 8 Saat süren uyku döne-
minde, Gordon'un kâlp atışında
bir hızlanma müşahade edilmiş,
dakikada 50—60 atan nabız birden
100 e çıkmıştır. Hindistan üzerin-
de cereyan eden bu olay önce
korkulu bir rüyaya bağlanmışsa
da, sebebinin bu olmadığı, nabız
yükselmesinin, uzay elbisesindeki
ısıtın aniden 20 derece yükselme-
si ile meydana geldiği anlaşılmış-
tır. Mühendisler bu anda Gor-
don'un uyanmış olabileceğini ifa-
de etmişlerdir.

Uzayda bir fotoğrafçı

Cooper, uyandıktan sonra, kah-
valtısını ederek, 16 ncı tura baş-
ladığı sırada, kapsüldeki bir tele-
vizyon cihazını işletmiştir. Bu
cihazla kendi resimlerini çeken pi-
lot, bunları Mercury Kumanda
merkezine göndermiştir. İman—7
kapsülü onaltıncı turu sırasında
Hindistan üzerinden geçmekte i-
ken Cooper 35 milimetrelik bir
fotoğraf makinası ile, güneşin do-
ğuşundan önceki ve sonraki gö-
rünüşlerin fotoğraflarını çekmiş-
tir. Renkli olarak çekilen bu fo-
toğraflarla bilinmeyen bazı nok-
talar açıklığa kavuşturulacak ve
muhtemelen, Zodiac ışınlar adı
verilen ışınların oluş sebebi hak-
kındaki nazariye çürütülmüş ola-
caktır. Şimdiye kadar ilim adam-
ları tarafından, bu ışınların güneş
ışınları ile toz bulutlarının
çarpışmasından ileri geldiğini id-
dia edilmekte, fakat katıyetle is-
patı mümkün olmamakta idi. Çe-
kilen resimler ilim âlemine bazı
yenilikler getirdiği taktirde feza
çalışmalarında bir adım daha at-
ılmış olacaktır.

Yolculuğunun bitimine üç tur
kaldığı zaman, Cooper resim çek-
mekten bıktığını bildirmiş ve ku-
manda merkezindeki arkadaşları
ile şakalaşmıştır. 22 tur tamam-
lanıncaya kadar Gordon'un çekti-
ği resimler 150 yi bulmuştur.

Korkulu dakikalar

Cooper 21 inci turunu tamam-
ladıktan sonra, inişi için otomat-
ik olarak çalışması gereken Ret-
ro roketlerinde meydana gelen
bir arıza sebebiyle, elle çarşaba
âlete müdahale etmek zorunda
kalmış ve mecburi inişlerde kul-
lanılan el sistemi ile kapsüle ha-
kim olmuştur. Cooper'in yerinde
hesapları ve beşer saniye ara ile
harekete geçirdiği üç fren roketi
ile kapsül yavaş yavaş irtifa kay-
betmeye başlamıştır.

Japonya üzerinden alçalmaya
başlayan İman—7 kapsülü cuma
günü Pasifik Okyanusunda bulu-
nan Midway adasının 60 mi gü-
neydoğusundaki mahalle iki da-
kika tehirlenmiş ve bu bölgede
bekleyen Kearsarge uçak gemisi-
ne alınmıştır. Böylece Amerikalı
astronotun 22 turluk feza yolcu-
luğu 34 saat 19 saniye sürmüştür.
Otomatik inişi sağlayacak olan
elektronik cihazların bozulması,
Kontrol Merkezindeki ilim adam-
larını çok heyecanlandırmış ve
pilotun fiziki idaresine geçen
kapsülün ufak bir yanlışlık sebe-
bi ile karaya düşmesinden endişe
edilmiştir. Böylece, bundan son-
ra yapılacak denemelerde karaya
iniş imkânlarının da ihmal edil-
meyeceği anlaşılmış bulunmakta-
dır.

İç darbe: Baas'cılar Suriye ve Irak'ta hükümeti ellerine geçirdiler. Fakat..

Irak ve Suriye'de devam eden Baasçı ve Nâsırcı iktidar kavgası Baas'cılarının galebesiyle sonuçlandı.

Türk basınında yüzeyden bakılıp kısa zamanda «arap sa- çı» yargısı ile bir yana atılan A- rap âlemindeki çekişmeler ger- çekte her toplumsal olay gibi: o memleketin şartlarına bağlı tarihî bir gidış ve düzen içinde yürüyüp gelişmektedir. Ama dış olay adına - son bir kaç yı- la kadar - Hollywood hab-erle- rini, kraliçe aşklarını okurla- rına veren gazeteler, bu geliş-meyi izleyip anlatmak gücün- den mahrum bulunuyor. Sınırlarımız boyunca durmadan gelişen hareketler bu yüzden ka- mu oyunda «arap saçı» olup çı- kıyor.

Suriyede çekişen iki büyük kuvvetin mücadelesi Baasçıla- rın başarısı ile sonuçlandı. Hükümeti iki ay önceki darbeden hemen sonra Başbakan olan Sa- lâh Bitar'ın geçen hafta istifası ile başlayan kabine buhranı uzun sürmeden sonuçlandı. Ye- ni kabine gene aynı şahıs tara- fından kuruldu. Salâh Bitar i- kinci kurusunda kabinesinde Nâsırcı Bakanlardan kabinesi- ne bir tane bile almamıştı. Aynı günlerde Irak'ta kurulan ye- ni hükümet de Nâsırcı Bakan ları kabine dışında bırakmıştı.

Böylelikle Suriye ve Irakta iktidar bütünü ile Baasçıların kontrolü altına girmiş oldu. Fakat bu iktidar uzun vadede ve Nâsır'ın bilinmeyen davranış- ları karşısında bir anlam ifade etmemektedir. Bilindiği gibi her iki memlekette de halk ta- bakalarının büyük kısmına ve gerçeklere Nâsırcı bir anlayış hâkimdir. Bu yüzden Baas so- kak gösterilerine hâkim olama maktadır. Baasın aydınlar ve ordunun büyük bir kısmına hâ kim olduğu ise bir gerçektir. Baas Partisi organize bir kuv- vet olarak orduyu ve sivil kad- rolarak partili aydın seçmiş bulunuyor. Nâsır'a karşı ordun- un tamamını ele geçirmiş ve bu kuvveti Baasçı bir anlayışla siyasi bir güç haline getirmek Baasçıların üzerinde gece gün-

düz durdukları bir meseledir. Sistemli bir şekilde Nâsırcı su- bayların ve astsubayların yeri Baasçı subay ve astsubaylara ve rilmektedir. Bu temizliğin ya- nı sıra tarafsız kalmış askerler eğitilmektedir. Bu askerlere Ba- asçı aydınlarla birleşmekten ve sadece aydınlarla bir Arap sos- yalizmine gidilebileceği öğre- tilmektedir. İşçiler, köylüler ve diğer halk tabakaları sadece yö- netilecek ve kendilerinden olma- yan güçler olarak düşünülerek- tedir. Bu zihniyet, Baasçıların elinde kaldığı takdirde Suriye- nin geleceğini belirtmektedir. Baas yöneticilerinin Nâsır'a kar- şı bir dış kuvvetle anlaşmaları kaçınılmaz bir davranış olacaktır. Bu itibarı kurmuş olmaları bile mümkündür. Bu anlaşma- nın Amerika ile yapılması ya da yapılmış olması ihtimallerin en kuvvettisidir. Baas İceri Mişel Afflak'ın koyu bir Ameri- kan taraftarı olduğu ötedenberi bilinmektedir.

Irak ve Suriye'nin aldığı bu durum karşısında Iraklı Kürtlerle başka bir çözüm yo- lu arayabilir. Gerçi son rak kabine değişikliğinde iki Kürt Bakan yerlerinde kalmışlar- dır. Ve Nâsır'la konuşmak i- çin Kahireye giden Kürt em-

Baas'cı Başbakan Salâh Bitar makamında — Yerinden ayrılmak niyetinde görünmüyor —

silicisi Talabani, Bağdat'ta a- ralarında büyük bir ada- mazlık olmadığını ifade et- mektedir. Fakat, Kahire ile arası açık bir Bağdat'ın, Ka- hireye temsilci gönderen Kürt lerle arasının iyi olması man- tığa oldukça yabancı düşmek- tedir.

Durum özetle geçen hafta da belirttiğimiz gibi - dış kuv- vetlerin işbirliği ve müdahalesi ne son derece müsaittir. Ameri- kanın bazı teminatlar vermesi ve yeni bazı teşebbüslere geç- mesi yanında, Sovyetler de ilk defa Kürt bağımsızlık hareketi ni sempati ile karşılayan bir tavır takınmıştır. Nâsır ise A- rap dünyasında daima dıştan etkileyen tabii kuvvet olmuştur. Gelişme normal hızın üs- tünde görünmektedir. Orta - Doğunun çehresinin değişmesi için her şey rağmen hızla beklenmektedir.

AMERİKA

İrk kavgası kanlı bir durum aldı

Alabama'da zencilerin sessiz gösterilerine be- yaz ırkçılar yangınlar, cinayetlerle cevap veriyor.

Amerikanın Güney eyaletle- rinden biri olan Alabama'da başlayıp bir buçuk aydır de- vam eden Zenci gösterileri ge- çen hafta ırk ayrımının şiddet- le yaşatıldığı diğer eyaletlere sıçradı. Zencilerin Anayasa ve insan hakları hayasızca çiğne- nen bu eyaletlerdeki ırkçı be- yazlar; terör hareketine baş- vurdular. Ve geçen haftaki ha-

reketter, Birmingham şehri'nin faşist polislerinin yaptıklarını gölgede bırakacak şiddette ol- du. Zenci Kurtuluşunun ön- cülüğünü yapan rahip Martin Luther King'in kardeşinin evi bombalandı. Hareketin de- tek- leyicilerinin evleri ve otelleri yakıldı.

Fakat zencileri artık hiç bir terör hareketinin sindiremeye- ceği anlaşılıyor. Bu aşırılık ayrımın ve haksızlığın son kavgasını kazanmak arzusunda oldukları belli. Kesin zaire kavuşmak için Amerikanın ku- zey eyaletlerinde yerleşmiş ve Güneylilere bakarak bazı nak- larını elde etmiş zencilerin yar- dımına başvurdu. Bu çağrıya katılanlar arasında boks, basketbol, caz sah- sinde bütün dünyada tanınmış ünlü zenciler de var. Birlikte çözümlenen zenciler bu- çüne kadar bu savaşta geciktiren kin- genin ırkdaşlarını da yol- ge- tirmişlerdi. Artık «bir ocaz size kafa tuttuğunda başınızı öne eğip susun» nasihatını hiç bir ana - baba çocuğuna «öy- llyemiyor. Aksine meydanlar- da toplanan binlerce zenciyl gösterilere çağırın liderleri: «Bir beyaz size kendisidir da- ha üstün olduğunu söyle- me karşısına dikilip yapacağınız ilk hareket yüzüne tükürmek olsun» diye bağırıyor. Zenci- lerin bu kararlı hali, yıla- dan beri pervasızca zenci avına çı- kan Faşist beyazları da dü- şündürmeğe başladı. Artık zen- cileri sindiremeyeceklerini on- lar da anlıyorlar.

İşin Amerikayı bütünüyle ilgilendiren yanı ise ekonomik. Aklı başında beyazların ırk ay- rımına son vermek istemeri de bu sebebe dayanıyor. Ok- sa 200 yıldır zencilere eden- lerden rahatsızlık duymamış olanlar birdenbire insanî bir anlayışa kavuşmadı. Gerçekten ekonomi Danışma heyeti 1962

Moskova - Pekin

Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhu- riyeti münasebetleri, daha doğrusu i- ki memleket Komünist partileri arasında rüş ayrılıklarının bulunduğu, iki tarafın mü- münasebetlerde bazı anlaşmazlıkların ve gö- teaddit vesilelerle vaki beyanlarıyla açıklan- mış bir husustur ve reddedilmesi imkânsız- dır.

Bu görüş ayrılıklarının ana görüş nokta- sını Sovyet Komünist Partisi'nin Stalin aleyh- tarı tutumu ile, Çin Komünist liderlerinin Stalinizmi destekleyen ve onun Sovyet Ko- münizmine verdiği yönü tasvip eden davra- nışları teşkil etmektedir. Bu iki görüş ciddi bir tezat teşkil etmekte ve bugüne kadar gi- derilememiş bulunmaktadır.

Sovyet Komünist partisinin son kongre- sinde pek belirli olarak ortaya çıkan bu gö- rüş ve anlayış ayrılıklarının Moskova ile Pe- kin arasındaki siyasi ittifakı ve askeri işbir- liğini zedeleyecek bir mahiyet taşıdığı hak- kındaki iddianın varit ve yerinde olmadığı düşüncesinde olduğumuzu gizlemeye lüzum yoktur. Daha pek yakında Sovyetler Birliği Başbakanı ve Komünist Partisi sekreteri Ni- kita Hruşçov bir demecinde, «Sovyetler Bir- liği ile Çin arasındaki görüş ve düşünüş ayrı- lıklarından faydalanacaklarını düşünenlerin korkunç bir hataya düşüklerini anlayacakları günün yakın olduğunu» söylemiş ve «Bu hatanın doğurabileceği ağır neticelerden uzak kalmalarını» ihtar etmişti. Buna rağmen Batı- lı çevrelerde Moskova ile Pekin arasındaki münasebetlerin arzettiği durum üzerinde ken- di lehlerinde düşünceler yürütmekten hali ka- lınmadığı muhakkaktır. Bu düşüncelerin yer- siz olduğuna, yani Batı — Doğu çatışmasında Çin'in lakayt kalabileceğine inanmamakla beraber, Batılı çevrelerin düşüncelerini kay- detmekte fayda gördüğümüzü gizlemek niye- tinde değiliz.

Moskova'daki batılı diplomatlara göre, Sovyet — Çin anlaşmazlığını müzakere et- mek üzere 15 Mayıs'ta Moskova'ya gelmesi için Başbakan Hruşçov'un yaptığı daveti Mao Çe Tung'un reddetmesi «Kaçınılmaz bir so- nuçtur». Bununla beraber, Sovyetler Birliği nin haziran ortalarında Moskova'da yüksek kademedeki bir toplantı yapılması hakkında

Çin tarafından ileri sürülen teklifi kabul et- mesi, aradaki münasebetleri ıslaha doğru a- tılmış bir adımdır.

Bu toplantı için seçilecek Sovyet heyeti arasında Sovyet Komünist Partisi Merkez Ko- mitesi'nin yabancı Komünist partileri ile mü- nasebetleri düzenleyen ve ideoloji meselele- ri ile meşgul olan üç sekreterinden bazıları- nın bulunacağı Batılı diplomatik çevrelerin tahminleri cümlesindedir. Bu üç sekreterin, Presidium üyelerinden ve tanınmış ideolojist- lerden Mihail Suslov, Boris Ponomarev ve ya- bancı partiler uzmanlarından Yari Andropov olması da Batılı çevrelere göre çok muhte- meldir.

Batılı diplomatlar, görüşme için Çin- rafından haziran ayı ortalarının teklif edil- mesinin, aynı ay içinde Yugoslavya'yı ziyaret etmeyi düşünen Hruşçov'u zor bir durumda bırakacağını tahmin etmekte fakat Bay Hruş- çov'un Çin — Sovyet müzakereleri için Belg- rad ziyaretini geri bırakacağını sanmaktadır. Filhakika Yugoslav ile Çin arasındaki münasebetlerin hali hazırdaki durumu göz- önüne getirilecek olursa yukarıdaki düşünce- yi yersiz saymak kabül olmaz.

Çin'in teklif ettiği toplantı tarihi, Sovyet- ler Birliği tarafından kabul edildiği takdir- de, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komite- sinin ideolojik meseleleri ele almayı tasarla- dığı 28 Mayıs toplantısının dahilli ideolojik meselelere hasredileceğini bilmekle beraber toplantıda, Kremlin'in Pekin'e karşı tutumu- nun da gözden geçirileceğini beklemektedir- ler.

«Moskova'daki Batılı müşahit» çevreleri- nin Sovyet işleri hakkında bazı bilgilere sa- hip olduklarına şüphe yoktur. Ancak bu bil- gilerin bariz vasfı daima Sovyetler Birliği hakkında kötümser ve karamsar mahiyet ta- şınması, bu mahiyetin Sovyet - Çin münasebet- leri bahis konusu olduğu zaman, daha da ileri gitmekte olmasıdır. Yukarıdaki mütalâa ve tahminleri, bu noktayı sıkı sıkıya göz- önünde tutarak incelemek icabeder.

Şu nokta açıktır ki, Moskova'da Çin ile münasebetleri ıslah arzu edilmektedir. Fakat bu arzu bir takım tavizlere katlanmaya ka- dar gider mi? Bunu zannetmiyoruz.

Ali İhsan BARLAS

— Aktif direnişme başladı —

yılında açıkladığı bir rakka- ma göre ırk ayrılığı Amerikaya yıl- da 13 milyar dolara mal olu- yor. Ekonomik, yarışmala ça- ğında kaybedilen bu noktâ A- merikan ekopomisini sarstı.cı.

Son yirmi yılda özellikle De- mokrat iktidarların varattığı imkânlarla zecilerin hayat se- viyeleri beyazlarınkinden daha hızlı bir tempo ile arttıysa da beyazların seviyesine ulaşmış olmaktan uzaktır. Zenciler için işsizlik ihtimali beyazlarınkin- den fazladır. İşin kalitesi oku- mından da fark daima beyazla- rın lehindedir.

Herhalde bunların ve hukuk sahasında daha pek çok çözü- lüğün ortadan kaldırılması zma- nı gelmiştir. Kapitalist bir top- lumda bütün düşüncenin «kâr» a ayarlandığı düşünülürse zi- yanlı bu işe bir an önce son verilecektir.

— Sokaklar Nasır'ın —

İran olaylarının içyüzü

Aşağıda okuyacağınız yazı «İstanbul'da okuyan Milli Cephe taraftarları İranlı talebeler» tarafından gönderildi. Memleketlerinin meselelerini gazetemiz aracılığı ile Türk halk oyuna yansıtmak isteyen İranlı talebelere yardımcı olmak maksadı ile yazının tamamını yorumlamadan yayınlıyoruz.

İftalardan beri Türkiye gazetelerinde Şahın devrimci hareketlerinden uzun uzadıya bahsedilmektedir.

Yakın bir gelecekte tarihi harikaların ve Şahın despot hükümetinin cinayet ve hiyanetlerini İran halkının kahramanca mücadelesiyle orta, a çıkacağına inanıyoruz. Biz bu yakın geleceği bile beklemeyip İran vatandaşları olarak üzerimize yüklenen vazifeleri yerine getirmek maksadı ile bu istibdat hükümetlerinin son iki senelik faaliyetlerinin içyüzünü açığa vurmak istiyoruz.

Musaddık hükümetinin 1953 senesinde Batı casuslarının entrikaları ile devrilmesinden sonra Şah tekrar despotizmin kanlı pençesini İran halkına bağrına sapladı. Kendi kötü niyetlerini gerçekleştirmek için hileli seçimlerle teşebbüs etti. Böylece kukla meclisler kurmağa muvaffak oldu. İran halkı 1961 senesinde bu zalimane hareketlere tahammül edemeyip gayri kanunî hileli seçimlere itiraz etti. Vatanlaşma rızasını serbest seçim istediği, devamlı tenkit ve itirazlarına Şah karşı koyamadı. Kukla meclisini feshetmeğe mecbur oldu. İran anayasasının 48. maddesi gereğince meclisin feshinden itibaren bir ay zarfında Şah yeni seçim yapmalıydı. Meclisin feshinden iki sene geçmesine rağmen Şah saltanat diktatörlük hükümetini devam ettirmek için hilesiz, hür seçimler yapmak tan kaçınıyor. Bugün İran'da şiddetli bir terör ve vahşet yaratılmıştır. Artık söz basın hürriyetinden eser yoktur. İran halkının tek ümidi olan Milli Cephenin lider ve yöneticileri de hiç bir sebep gösterilmeden, muhakeme edilmeksizin defalarca Orta Çağ işkence yerlerinde cezalandırılmışlardır. Bu sebeplerdeki kahraman üniversiteliler, aydın zümre, işçiler ve esnaf çeşitli nümayiş ve yürüyüşleriyle kendi seslerini dünya halkına duyurmaktadır. Avrupa ve Amerikada bulunan İranlı öğrenciler de devamlı bir şekilde kendi nefret ve itirazlarını bildirdikleri memleketlerde beyan etmekte ve İran'da dönen entrikalar hakkında bu milletleri aydınlatmaktadır. Bu hareketler Şahın çürümüş saltanatının kökünden sarsmaktadır. Bu yüzden Şah istibdat hükümetini devam ettirmek gayesiyle terör ve vahşet teşkilatını Amerikalı ve İsrailli casuslar yardımıyla genişletmiştir. Şah hazretleri umumî efkârın baskısı ve uluslararası durumun ilcapları karşısında despot hükümetini milliyetçilik kıyametiyle süslemek, kendini dünya milletleri karşısında reformist bir hükümdar olarak göstermek için bir takım sözde islahata başladı. Bunların başında toprak reformu gelmektedir. Şimdi size İran'da yapılan toprak reformunun sebeplerinden ve elde edilen sonuçlardan kısaca bahsetmek istiyoruz.

İran köylüsü asırlar boyunca ağaların zulmü ve hükümlanlığı altında yaşayagelmıştır. Yirminci asrın ikinci yarısında yaşamamıza rağmen halâ İran'da ağalık sistemi ortadan kalkmamıştır. İran resmi makamlarının söylediğine göre bu ağalardan bazıları İsviçre büyüklüğünde araziye sahiptir. Bu arada İran'ın en büyük toprak sahibi Şah hazretleridir ki, kralliyet emlak idare teşkilatının genel müdürü tarafından 1956'da açıkladığına göre 750 köyün sahibidir. Şah ve çevresindekiler, son zamanlarda, İran'da halk tabakalarının, saraşa karşı savaşmak için birleştiğini görünce şeytani plânlar yaparak bir taşla iki kuş vurmaya çalışmışlardır. Şah

hazretleri karanlık geleceğinden korkuyor ve yakın bir gelecekte Faruk gibi yurdumuzdan sürüleceğini açıkca görüyor. Bu yüzden Avrupa seyahatli için gerekli serveti sağlamak gayesiyle İran'daki topraklarını dolara çevirmek istedi. Bu kârlı ticaretin ismini ise toprak reformu koydu. Büyük bir propaganda kampanyası açarak biz toprak reformu yapıyoruz diye, dünyayı kandırmağa kalktı.

Bu islahat yukarıda işaret ettiğimiz gibi bir ticarettir. Şöyle ki; Şah ve etrafındakiler topraklarını İran Ziraat Bankasına satıp arazi ve köylerin karşılığını kuruşuna kadat adı verilen bankadan aldılar. Ziraat Bankası ise bu toprakları küçük parçalar halinde, ekim için tohum, toprağı sürmek için hayvan, sulama için suyu ve ailesinin karnını doyurmak için parası olmayan köylüye satmaktadır. Köylü ise kavuştuğu toprağın parasını belirli bir zamanda İran Ziraat Bankasına taksitle ödemek zorundadır. Dikkat edilirse bir tek şeyin değiştiği görülüyor. Eskiden zavallı İran köylüsü emeğini ağaya teslim ediyordu. Aksi halde ağanın adamlarının işkencesine maruz kalıyordu. Bungü ise köylü gereken taksidi hükümete ödemeyince, ki ödeyemeyeceği muhakkaktı, hükümetin jandarması ile başı belâya girecekti. Hele bu kadar propagandanın son ra bir de İran'da 55 bin köyden yalnız 3500 toprak reformu adına satıldığını ve diğerlerinin yer verimliliği ya da Şahın akrabalarının ve büyük ağaların baskısı dolayısıyla satılmadığını söylersek meselenin iç yüzü daha iyi anlaşılır. Bu 3500 köyün satışını bir reform olarak göstermek için Şiraz'da bir de mühendis M. Abidi'nin ölüm piyesini sahneye koydular.

Şahın sözde devrimci hareketlerinden biri de İran halkını aldatmak için yaptığı uydurma referandumdur. Şehirlerde gizli emniyet memurlarının vasıtasıyla terör ve vahşet ortamını yaratan İran hükümeti halkın hak ve hürriyetlerini çiğniyerek uygarlık beşivlik etmiş memleketimizi bir mezarlığa çevirmiştir. İnsanın temel hakları

17 Mayıs Cuma 1963 tarihli Hürriyet gazetesinin birinci sayfasında İranla ilgili bir haber çıktı. Bu haberi de yukarıdaki açıklama gibi yorum yapmak sizin yayınlamayı uygun bulduk. Hürriyet'te yayınlanan haber aynen şu:

İran'da bir milyar liralık bir "yolsuzluk" iddiası

İRAN'DA YAPILAN AMERIKAN YARDIMINDAKİ SUİSTİMAL HAKKINDA TAHKİKAT AÇILDI

Washington, 16 (AP) — Birleşik Amerika Ayan Meclisi Araştırmalar Alt Komisyonu Başkanı Senatör John L. McClellan, bugün (dün) basına verdiği bir demeçte, İran'a yapılan Amerikan yardımında 100 milyon dolara (takriben 1 milyar liraya) yükseidiği söylenen büyük bir yolsuzluğun yer aldığı yolundaki iddiaları tahkikata giriştiğini açıklamıştır.

Demokrat senatör, başkanı bu'un bir toplantıda, Bahtiyari aşiretinin Reisi Haybar Han'ın ileri sürdüğü bu iddiaları ve dellil olarak ibraz edilen vesikaları incelediğini anlatmış ve demiştir ki: «Bu iddialar doğru çıktığı alt komitenin dün yaptığı gizli gi takdirde İrana yapılan Amerikan

Halkın derdinden habersiz bir çift Şah ve Diba

yardımından biri olan ve İnsan Hakları beyannamesinde açıkça belirtilen seçme ve seçilmek hakkını çiğnemekte millî itrededen doğacak iktidar önlenmektedir. Meşru olmayan iktidarın kanunî temellere bağlamak için referanduma başvurmıştır. Okuyucularımızı daha iyi aydınlatmak için bu referandumun meşru olmadığını isbata yarayan deliller ortaya koyacağız.

I — İran Anayasası Şah'a kamu oyuna başvurma hakkını tanımamıştır. Çünkü Şahlık sorumluluğu olmayan bir makamdır ve yürütme ve yasama organlarına müdahale edemez. Altı maddelik tasarının Şah tarafından ilân ve onu sorumlu bir makam gibi yasama ve yürütme organlarına müdahalede bulunması memleketteki dikta idaresini açıkca ortaya koymuştur.

II — Referandum tek bir konu üzerinde yapılmıştır. Çeşitli konular bir arada kamu oyuna sunulursa vatandaşlar, sunulan maddeleri bazılarının aleyhinde ve bazılarının lehinde olabilirler. Bu durumda referanduma katılanlar «evet» veya «hayır» demekle kendi görüşlerini ayrı ayrı her konu üzerinde nasıl ifade edebilirler?

III — Sorumlu ve yetkili makam bir işi yapıp yapılmaması hakkında vatandaşın fikrini daha önceden öğrenmek için kamu oyuna başvurabilir. Ancak vatandaşlar tasvip ederlerse harekete geçer. Halbuki referandumun başlıca konusu olan to-

rak reformu tasarısı referandumdan birbuçuk sene evvel, bakanlar kurulu tarafından kabul edilmiş ve uygulanmasına başlanmıştır. Hükümetin iddiasına göre toprak reformu uygulanması bitmek üzeredir. Şimdi herkeşin aklına gelen soru şu: Acaba geçmişte uygulanmış bir iş için nasıl kamu oyuna başvurulur? Acaba bu referandumun neticesi olumsuz olsaydı, dağıtılmış aslında satılmış arazi köy ağalarına geri verilecek miydi?

IV — Referandum hür şartlar altında yapılmalıdır. İran gibi hürriyet ve demokrasi esaslarının yok edildiği, basın sansürünün şiddetli bir şekilde hüküm sürdüğü, fikir ve söz hürriyetinin polis ve gizli emniyet memurları tarafından kısıldığı bir ülkede millî irade nasıl tecellî edebilir?

İran halkı diktatörlükle halk idaresini, hakiki islahatla oyalama taktiklerinin farkını tam mânâsıyla kavramıştır. Tahran Üniversitesinin giriş kapıları üzerine referandum yapılmak istenilen pankartlar İran halkının bu uydurma referanduma verdiği en iyi cevaptır: «Gerçek islahata evet, Şahın diktatörlüğüne hayır»

Biz millî cephe taraftarları İranlı talebeler de vardır ki üniversiteli arkadaşlarımızla aynı düşüncede olup millî cephenin kutsal amaçlarına ilân ederiz ki:

1 — Ağalık ve kölelik sistemi ortadan kalkmalıdır.

2 — Köylü, hakkı olan toprak ve suya kavuşmalıdır. İnsan emeği bir ticaret metası olmaktan çıkartılarak işçi, emeğinin tam karşılığını almalıdır.

3 — İran halkı hürriyetlerine kavuşmalı, halk idaresinin yarattığı bir hükümet başa geçmelidir.

4 — Her türlü iç ve dış sömürçülük ortadan kalkmalıdır.

Biz İranlı talebeler Şah ve onun kukla hükümetinin vahşet ve terör rejimini, polis ve jandarmanın kanun dışı hareketlerini protesto ederiz.

Biz büyük liderimiz ve kanunî başbakanımız Dr. Musaddık'ın Milli Cephe liderlerini ve işkence yerlerinde yatan binden fazla kahraman arkadaşımızın serbest bırakılmasını istiyoruz.

Bu arada Şahın yakında yaptıracağını vaadettiği seçimleri protesto ederiz. Terör ve baskı altında hileli bir şekilde yapılan seçimlerle Millet Meclisine gidecek vekiller İran halkını temsil edemez. Çünkü İran halkının gerçek lider ve savunucuları hiç bir kanunî sebep gösterilmeden Şahın Orta Çağ artığı işkence yerlerinde yattırılmaktadır. Düşünce ve söz hürriyetleri gibi ana hürriyetlerin yok edildiği bir toplumda, aydınlar zindanda yatan kanunî seçimler hiç bir zaman halk iradesini temsil edemez.

İstanbul'da okuyan Milli Cephe taraftarları İranlı Talebeler

Toplumcu yönleriyle rejisörler :

Yılda ikiyüze yakın film yapan bir sinema sanayimiz var. Bu durumda iyi sayılacak eserlerin bir hayli çok olması gerekir di. Oysa gerçek bir film niteliğini taşıyan eserler azalacak de recede az. Sinema sanatını bazı çıkar endişelerinden uzak tuta rak toplum gerçeklerine yönelen rejisörlerimiz kimlerdir? Hal kımızın uyutulmuşluğuna ninni söyleyen binlerce film içinden, güçleri yettiğince ileriye yönelen bu sanatçılar kimlerdir?

Bu yazı serimizde toplumcu yönleri ile rejisörlerimizi anlat maya çalışacağız. Böylece sinemamızda yeni yeni doğmaya baş layan, yurt gerçeklerine eğilen ve gerçekçi yönleri ile sinema severlerin ve eleştiricilerin beğenisini kazanan eserlerin neden çı karıcı gruplar tarafından kösteklenmeye çalışıldığı anlaşılacaktır.

Son yıllarda Anadolu'da sinemanın çok yaygın bir hâle gel diği ve Anadolu halkının büyük bir hızla seyirci durumuna geç tikleri düşünülecek olursa, iyi film yada kötü filmlerin ne denli etkin olacağı açıktır. Bu gün halk eğitiminde büyük bir ödev yüklenmek zorunda olan sinemamız bazı mali kombinezonlara ve çıkarıcı gruplara çalışmak durumundadır. Sosyal yapımızın bütün müesseselerinde olduğu gibi sinema da bozuk ve geri bir düzenin malı haline gelmiştir. Bu korkunç ortam içinde bazı ile rici rejisörlerimizin, olanaklar çerçevesini zorladığını ve halk yararına filmler yapmaya çalıştıklarını görüyor ve sevinyoruz.

Metin Erksan

Cemal AKIN

«Anadoluyu gezenler artık iy- lirler ki, köylü»

Çoban kaval çalar, ânın

Hayatı şairânedir,
Güler perisi tarlanın

Bu bir güzel terânedir.

ceğildir. Kerpiç evler, yamru yumru duvarlar... Bütün bir allenin barındığı dam altları.. Bu filmi, Türk filmciliğinin istikbale ait müjdecisi olarak ka bu ediyorum.

Türk sineması artık, gerçekç yazılarımızdan faydalanmaya başladı.

Euna son tanık. Erksan'ın senaryoya çevirdiği Susuz Yaz'da Susuz Yaz yurt gerçeklerini yansıtan bir kayıttı. Derinlerde birikmiş duru bir kavak. Yılanların Öcü ile ilgili olarak o günlerde Kim dergisinde yayınlanan bir yazıda özetle şöyle deniyordu:

Yıllarca evvel Burdur'un bu köyünde bir çocuk vardı. Pek çok köylü çocuğu gibi fakir idi. Bir tesadüf eseri okuması, öğretmen olmuş kendisi. ve öğretmişti.

Fakir Baykurt, iyi bir öğretmenin olduğu kadar iyi bir sanatçı idi. Hicâye ve roman yazmaya merak sarmış. başarıya ulaşarak dikkati çekmişti. Eserleri ilgi ile izlenmeye başlanmış ve bir ara, Cumhuriyet Gazetesinin açtığı bir yarışmaya katılarak birinciliği kazanmıştı. 1957 den sonrası onun için şanssızlık dönemidir.

Genç öğretmenin büyük günahları vardır. Affedilmesi mümkün olmayan günahlar... Bu günahların birincisi, onun bir köylü çocuğu olması idi. Köylü çok bağlıydı ve köylülerinin derdi onun da derdi idi. İkinci günah, Köy Enstitülerinden mezun olmasıydı.

Fakir, Enstitüden çıktıktan sonra, köyünde sessiz sedasız gerçeklere sırt çevirmeli idi. Halbuki böyle yapmadı. Çalıştı, çalıştı. Üsteli hikâyeler, romanlar yazıyordu. Baykurt, Salon edebiyatı yapsa, baykurtlardan, turanlardan söz etse halkınızı mutluluk içinde gösterse ne kadar iyi olurdu? Fakir böyle yapmadı. Köy gerçeklerini büyük bir cesaretle dile getirdi.

İşte bu arada Yılanların Öcü, birden Meclislerde mesele haline geldi. Yılanların Öcü Devlet Tiyatrosunda oynanmak isteniyordu. Cahit Okur adındaki okumaz bir adam, bastı yaygarayı: «Vay efendim benim rapordığım, Rus propagandası tasifi olur da oynar?»

Yalancı, çıkarıcı, fırsatçı bir kısım basın durur mu? Aleyhte kampanya açtılar.

İçeride bir de film şirketi karıştı. Başırda Nusret İkbâl'in bulunduğu ve bir filmi «Batı Berlin Film Festivali»ne kadar götürülen bir şirketti bu. binlerce üyesi ve Mecliste temsilcisi rağmen Yılanların Öcü oynatıldı ve büyük bir başarı sağladı. Böylece halkın kından yana olduğu da belirlenmiş oldu. Sinemamız Metin Erksan gibi toplumcu bir yönetmene kavuşmuştu. Yeni bir çıkış, yeni bir sinema akımı doğuyordu. Artık kapalı kapılara direniliyor, gerçekler gözler önüne seriliyordu.

Metin Erksan sinemamızın en güçlü kişilerinden birisi... Acı Hayat bunu ispatlamağa yetti. Biz burada şu perçeye de değinmek zorundayız. Metin Erksan, gerek rejisi, gerekse senaryo yönünden sinemamızın bel kemiğidir. Her kişi gibi bazı hataları olabilir. Yakın bir gelecekte bu hataları unutturacak ve daha güçlü eserlerle göz dolduracaktır. Metin Erksan tam bir toplumcu yazar olarak, Türk seviricisinin en doğru yol göstericisidir.

Gelecek yazı Halit Refik

SAYFA - 15

tirmektedir. Mahmut Makal'lar Talip Apaydın'lar, Yaşar Kemal'ler, Fakir Baykurt'lar, Necatî Cumah'lar, sinemamızın kaynakları oluyor artık.

Gericiilerin tepkisiyle, sansürün kör gözlerinden bir türlü geçmeyen Yılanların Öcü için, Sayın Rejiscumhur Cemal Gürsel şunları söylemişti: «Bu filmi yapmakla, memleket gerçeklerini apaçık göstermekle vatan hizmet ettiniz.»

Refik Cevat Ulunay bile Milliyet'te sunuları yazmıştı:

«Acı Haya'ta toplumdaki tezdâ veren bir sahne

«Yılanların Öcü'nde bir çaresizlik tablosu

Genç kuşak rejisörlerimizin öncülerinden olan Metin Erksan, rejisörlüğe 1952 de «Aşk Veysel'in Hayatı» ile başlamıştır. Bu güne de gün onaltı film yapmış ve Yılanların Öcü ile en usta Türk rejisörü niteliği ne kavuşmuştur. Metin Erksan bu sırada kalmamış, işe rekoru kırdığı gibi, dokunulmamış bir gerçekçi yansıtan «Acı Hayat»la kendi çizgisini çoktur aşmıştır.

Filmlerinde olanaklar çerçevesinde gerçeklere inmek için didinen Erksan, bu günkü Türk filmciliğindeki gerçekçi akımına sinema diliyle en iyi bir şekilde katılarak, «Dokuz Dağın Efesi», «Gecelerin Ötesi» ve «Yılanların Öcü» filmleriyle beyaz perdede bir çığır açmıştır. Şöyle ki bu «en iyi şekil», bugün kü olanaklar içinde en iyi şekildedir. Bu gün Metin Erksan'ın gerçekçiliği ve toplumluluğu belirleşmiştir.

Kimliği:

Erksan 1929 yılında Çanakkale'de doğdu. 1947 de sinema yazarlığına başladı. Dünya Gazetesinde uzun bir süre «Kamera» takma adı ile film eleştirileri yazdı. 1950 de bir film şir ketine senaryo yazarı olarak girdi. 1952 de Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünden mezun oldu. Aynı yıl sansürün kesintilerine uğrayan «Aşk Veysel'in Hayatı»nu çevirerek rejisörlüğe başladı. 1959 da İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin düzenlediği «Türk Filmleri Yarışması»nda «Dokuz Dağın Efesi» filmi ile İleri Özet Armağanı'nı aldı. 1961 yılında yapılan İkinci Türk Film Festivalinde de «Gecelerin Ötesi» ile en başarılı Türk Senaryocusu armağanını kazandı. Aynı yıl İstanbul Sinema Eleştiricileri tarafından «Gecelerin Ötesi» ile, en iyi Türk rejisörü seçildi. 1962 de yine İstanbul Sinema Yazarlarının düzenlediği yarışmada «Yılanların Öcü» filmiyle en başarılı rejisör seçildi. Öyle sanıyoruz ki 1962-1963 mev siminde de, Acı Hayat filmiyle bir armağan daha alacaktır. Çünkü bu film, birçok aksamalara karşılık, Erksan'ın bundan önceki filmlerinden çok daha başarılıdır.

«Yılanların Öcü», gerçekçiliğe atılan önemli bir adım olmakla beraber, belirli bir akıcılık yanında, sinematografik bir havadan yoksundu. Tarladaki çapalama sahnelerinin ağır diyaloglarına rağmen, kamera davranışları yeterli değildi.

Yılanların Öcü'nün kopardığı sansür fırtınası, bu güne kadar görülmüş değildir. Yılda yediyüz bin lira gibi bir hasılatla ulaşan bir köylü filmi, şimdiye dek yapılmamıştır. Yılanların Öcü Türk filmciliğinde bir çıkış açmış ve Nevzat Pesen gibi bir prodüktöre, İkimize Bir Dünya filmi ile etken olmuştur. Artık açılan çıkışın gelişeceğinden şüphe edilemez.

Ölkemizin, kişiliğimizin yaşantıları (ör) olacak, toplumsal derhterimiz ve sorunlarımız daha çok ele alınacaktır.

Bu sorunlarımız, büyük yazarlarımızın da tek konularını meydana ge

alk Matbaacılık Ortaklığı ortaklarından Nevzat Üstün Bey, mutlu mutlu esnedikten sonra söze şöyle başladı:

— Simdi çağımız uzay çağı, çağımıza uygun şeyler söylemek gerek...

Bence 942'lerde yaşadığım için, bu iri çıkış altında bembelli ezildim. Bir yzndan da, nerede bulunduğumu öğreterek sevindim. Meğer uzay çağındaymışız...

Nevzat Üstün bey devam etti:

— Bilinçli emekçi sınıflarının bu durumda yapacakları tek şey var Ken di partilerini kurmak...

— Affedersiniz, dedim, siz galiba deveye binmişsiniz bugün?

— Yoo, dedi, sadece biraz viski almıştım... Nerden anladın deveye bindiğimi?

— Uzaylarda dolaşıyorsunuz da... Biriki başınız dönmüştür; diye düşün müştüm. Affedersiniz... Sonra, bir de şu «emekçi sınıfları» sözü... Malûmuâ. İmiş, emekçi sınıfı vardır, emekçi sınıfları yoktur...

Nevzat Üstün bey birden dağalanca:

— Hayır! Emekçi sınıfları vardır! Ben bile Halk Matbaacılık Ortaklığı ortaklarındam. Fakat hiç bir zaman emekçi sınıflarımı yitirmemişimdir. «Kirlî pardesülüler» den nefret ediyorum! Kurulmuş bulunan Türkiye İşçi Partisi, olanakları ve yetenekleri bakımından bu büyük davranışı kapsayacak kadar geniş ve etkili değildir. Dinamik bir Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalıdır...

Artık anlamışım. Nevzat Üstün Bey'in deveye binmiş olduğunu Yumruğumu ağzıma götürüp nefis bir «titi» çektim. Bunun anlamı şuydu:

— Ey, fezalarda dolaşan mutlu vatandaş! Şimdi Türkiyede bir İşçiye İşçi Partisi var ve bu parti bütün emekçilerin partisidir. Kurucuları ortada, tüzüğü ortada, kavgası ortada, üyeleri ortada, destekleyicileri ortada... Bütün engellemelere, bütün karşı koymalara karşı, çığ gibi büyüyen velişiyor bu parti. Lütfen fezadan dönüp de, ayaklarınız yere değsin azıcık! Aydın olarak, ilerici olarak ne yapınız Türkiye İşçi Partisi için? Üyesi mısınız, çalışmalarına mı katıldınız, tartışmaların saldırlarına göğüs mü gerdiriniz, adınızı yanyana görmekten sıkıldığınız? Yeni İstanbul Gazetesi kadar basını bu partinin kavgasını mı izlediniz? Ne yaptınız sayın Bay Nevzat Üstün Bey? Emekğin, emekçinin kurtuluşu için savaş açanlar, güçleri yettiğince, bugün yine savaşın içindedir. Ama siz nerede siz sayın bay Nevzat Üstün Bey? Emekçiler kendi partilerini kurmaları için Türkiye İşçi Partisi, olanakları ve

GARGARA

yeterlikleri bakımından yetersiz ha? Dinamik bir Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalı ha? CHP de böyle diyor, AP de böyle diyor, Yeni İstanbul da böyle diyor, Akis de böyle diyor, statükoyu kurtarmak isteyen herkes böyle diyor, emekçi sınıfın gelişmesinden korkan herkes böyle diyor, gericiler hep böyle diyorlar. İstiyorlar ki, her gün akşam böyle olsun... Emekğin, emekçinin, demokrasinin sadece sözü edilsin, salonlarda laf konusu bulunsun, biri biraz daha sömürsün, biri sömürüldüğünü hakır masın. Feza çağı denilsin, insan hakları denilsin, emekçi denilsin, demok-

yalist geçinen beyler günlük fıkralarını yazsınlar, ortaklıklarından paylarını alsınlar, emeği korumak için varlıklarını ortaya atanlara «aptal» desinler, Fıstıklı Celâl ağzıyla «sosyalist parti sözcülüğü yapsınlar...»

Nevzat Üstün bey, çektiğimiz «Titi» den fena halde ürkmüş olmalı ki, birden gargaraya başladı:

— Hayır, ben İşçi Partisine karşı değilim. Ama bu demek değildir ki, İşçi Partisini yeterli buluyorum. İşçi Partisinin her yaptığı doğrudur. Hayır. İşçi Partisini yeterli bulmuyorum. Bütün alanlarda fokur fokur kaynayan toplumumuzda, İşçi Partisi bir kulüp bir sanat severler derneği olmaktan

Hüseyin KORKMAZGİL

rası denilsin, durmadan bunların ediyatı yapılınsın... Ama, emekçi hiç bir zaman hakkını almağa yeltenmesin! Emeği kurtarmak için kurulan bütün partiler kurutulsun, siyasi partiler tarihinde sadece birer ad olarak kalsınlar... Doğsunlar ve ölsünler... Sos-

öteye geçemiyor.

— Sayın Bay Nevzat Üstün Bey... Toplumumuz bütün alanlarda fokur fokur kaynarken...

— Canım, bırakın kaynasın... Ne rede hareket, orada bereket... Aptallığın sırası mı şimdi? «Sosyalist İşçi

ve Köylü Partisi Kurulmalı» dersiniz. yarın o parti kurulur. Bu kez başlarsınız, «Bu parti olanakları ve yetenekleriyle yetersizdir, Halk ve Köylü ve İşçi Partisi kurulmalıdır» diyip yazıp çizmeğe... Bu kez o parti kurulur siz gene başlarsınız yazıp çizmeğe: «Bu memlekette Demokratik Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi Kurulmadıkça...» Ve bu işler böyle yürür-aziz dostum, İlericilik, aydınlık budur. Ve de çok kârdır. Ben çok faydasını gördüm. Benim gibi yapan dostlarım çok faydalananlardır bu tip hareketten. Türkiye'nin çoğunluğu köylüdür. Bu köylü çoğunlukla doğrudan doğruya ilgi kurmak gerekir, DP de aynen böyle yapıyordu. Biz uzay çağında yaşıyoruz dostum. Oysa ki, İşçi Partisi, dolayısıyla ilgi kurma yolunu seçiyor. İşçi Partisi bekleme politikası gütmektedir. Ben dinamik olmalıdır, diyorum. İşçi Partisi, örgütlenmek için bin kişilik gelmesini bekliyor. Ben, yedi kişiyle harekete geçmesini bilmelidir, diyorum. Particilik böyle olur!

İnsan ister - istemez gülüyor bu «uzay çağı» laflarına... Ben de gülüyorum:

— Siz deveye binmişsiniz befevendi, dedim, Türkiyede deveye binenler hep bu ağzı kullanırlar. Tosbağının uzay çağı gibi bir şey bu...

Halk Matbaacılık Ortaklığı ortağı Nevzat Üstün Bey, üstün kaliteyle yereden gargaraya düştü:

— Ama kardeşim, siz bir çeşit dokunulmazlık ardındasınız. Yok böyle yığılmal çeşitli etkilerin, çeşitli baskıların altındayız. Kolay mı bu?

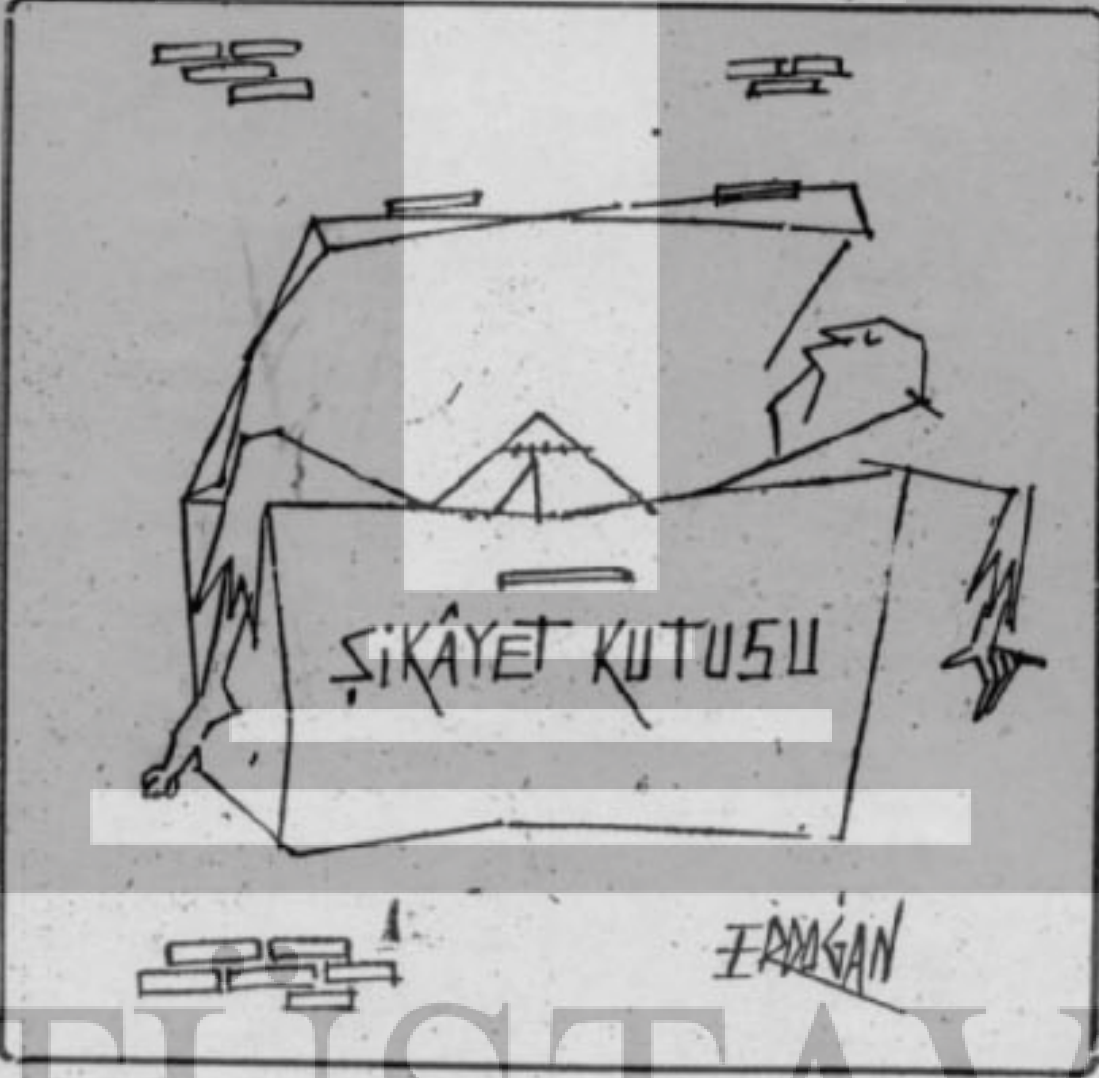
Olanca aklımı kullanmama karşın ne çeşit bir «dokunulmazlık» ardında bulunduğumu anlayamadım. Çünkü ben, Tevfik İlerilerin «ihraç» ettiği bir edebiyat öğretmeni idim. On yıldır yediğim yumruk, Nevzat Üstün Bey'in mutluluk sınırını çoktan geçmişti.

Nevzat Üstün Bey, «Nokta» sını koydu:

— Erken daha... Hem çooooook erken, bu çeşit tartışmalar için. Çalışmak ve örgütlenmek gerek...

Sağduyu bir vatandaş büyük altından güldü:

— Erken ha? Peki, ne diye varmış bu beyfendi, «İşçi Partisi yetersizdir, Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi kurulmalıdır» diye? Bu lafı etmek için erken değil mi daha? Çünkü partinin binlerce üyesi ve Mecliste temsilcisi var. Hangi parti böylesine gelişmiş? Demek ki, bu gelişmeden korkunlar var. Bunlardan biri de, Nevzat Üstün Bey. Bunların aydınlığı, kendi durumlarını aydınlatmağa yeter be dostum. Bırak gerisini! Biz böyle gargaraya düşenleri çok gördük.

Kanvaktı

Sevgilim,

Sana Ankaradan yazmak isterdim. En son model Amerikan arabasıyla en son model yalınayak yanyana. En son model Amerikan demokrasısıyla en son model yağma düzeni yanyana.

Ankara güzel şehir, hoş şehir. Ankara'da çiçek açtı at kestaneleri, sevgilim! Her akşam yağmur yağıyor asfalta. Bu demektir ki, bu yıl ürün bol olacak. Her halde tarlalara da yağıyordur değil mi? Topraksız köylünün avucuna, toprak ağasının cebine. Ve sonra, koalisyon hükümetinin şemsiyesine. El kadar toprağa el kadar yağmur düşer, çarşaf kadar toprağa çarşaf kadar yağmur... El kadar toprağı olanlar avuçlarını yalarlar, çarşaf kadar toprağı olanlarsa, çarşaf çarşaf banknotları yatırır lar kasalarına.

Sevgilim! Topraksız köylüler, hükümetçe doğru yürüyüverdiler Adana'da. Ellerinde koca koca yazılar: «Olur mu böyle olur mu? Ölü tabii ya! Ne varmış olmayacak? Şimdiye kadar olmuş da, bundan sonra niye olmasın? Demokrasi ayrı şeydir, köylünün topraksızlığı ayrı şey. Hacı demokraside köylü toprağıdır, toprak ise ağanın... Bu düzen şerhata uygundur. Köylüye toprak verilirse, ağanın forsu kırılır. Ağanın forsu kırılınca, hükümetin forsu kırılır. Çünkü, hacı demokraside hükümet, desteğini ağadan alır.

Ağa deyince patron geldi aklıma. Mister Charles Livingston diyor ki, «Dünyanın her yerinde patron aynıdır. Patronun milliyeti yoktur. Hiç bir pat-

ron sözden anlamaz. Ona grev gerek.» Kimdir bu Livingston, biliyor musun? Uluslararası Madde İşçileri Federasyonu Genel Sekreter Yardımcısı ve Dünya Hür Sendikalar Birliği-Sekreterya Teskilâtı Başkanı, aynı zamanda Hür Sendikalar Birliği Ortadoğu ve Akdeniz Ülkeleri Sendikacılık Teşkilatlanması Başkanı. Kendisi Amerikalıdır. Eğer Amerika lı olmasaydı, bu sözü aynen kedisine lade ederdim. Patronun milliyeti olmazmış! Ne demek o? Yani patron enternasyonal mi? Öyleyse işçi de enternasyonal. Ama, hayır, eşyağfurullah... Patronun milliyeti olmayabilir, fakat işçiye milliyet şarttır. Çünkü patron demek, sömüren demektir. İşçi ise, sömürülenler. Sömürenin milliyeti olmasa da olur, o gene de milliyetlidir ve milliyetçidir. A nma velâkin, sömürülenin mutlaka milliyeti olması gerekir.

Gelelim Almanya'daki Türk işçilerinin durumu na...

Almanya'daki Türk işçilerinin haklarının korunmasını sağlamak için Alman hükümetiyle sosyal güvenlik anlaşması yapılmasını kararlaştırmış bulunuyoruz.

Sevgilim! Dedikoduya boş ver, Almanya'daki işçilerimiz çok, çok, çok rahattırlar. Geçenlerde aldığım bir mektubun bazı yerlerini buraya aktarıyorum, oku: «Almanya'da, yabancı işçiler için hastalık musibetlerin en korkuncudur. Her hafta Cumartesi günü kontrole çağrılan hastaya karşı, sigorta doktorunun görevi, ona işbaşı kağıdı yazmaktan ibarettir. Anlıyacağın, Almanya'da mevzuat, sigortalı işçiye

muayene ve tedavi hakkını vermiş, fakat doktora, muayene ve tedavi yetkisi vermemiştir! Bir adam, yani bir işçi, isten mütevelli bir çeşit sakatlığa uğruyor, kendisine, çalışabilecek hale gelebilmesi için dahi zaman ve fırsat vermiyorlar. Ben kablo fabrikasında, günde 11 saat çalışıyorum. On av zarfında on gün insan seviyesine çıkararak yaşamam imkânım bulamadım. Alleecek çalışmaların durumları biraz ümitli görünüyor. Karı - Koca sabah saat 6'da işbaşı yapıp, akşam 18 de eve dönüyorlar. Böylece, memleketlerine bir otomobil götürme hayali peşinde, yılda 3500 - 4000 mark biriktirenler varmış. Otomobilin yurda sokulması da ayrı bir rezalef ya... İşçilige alınmamış erkek işçilerin yüzde sekseni yaprak dökümüne uğruyor.»

Hem, bundan böyle Almanyaya işçi göndermiyeceğiz. Çünkü Ankarada koskocaman bir «Devrim Diyanet Sitesi» kuruluyor. 10 Mayıs Cuma günü temel atma töreni vardı. Bütün bakanlar ve bakmayanlar, görenler ve görmeyenler törende hazır nâzardılar. Sitenin naylondan maketleri içine şeker doldurulmuştu, bol bol yedik. Devrim Diyanet Sitesinin tathya oturacağı şimdiden belli. Vatandaşın biri de bir kalemde yüz bin lira bağışta bulundu. Sanayi Sitesi, Marangozlar Sitesi, Bakkallar Sitesi olur da, Diyanet Sitesi olmaz mı? Devrim adını da Temelli Senatör Ahmet Yıldız takmış. Hükümet keyfinden uçuyor: «Artık, geleceği böylece garantiye aldık» diye seviniyor. Osmanlı Padişahları ve vezirleri de tıpkı böyle yaparlardı.